Doprinos Eve Verone u razvoju hrvatske knjižničarske zajednice

Biškupić, Gabrijela

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:765026

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

THE ACADEMY OF ARTS AND CULTURE IN OSIJEK

Repository / Repozitorij:

Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU
ODSJEK ZA KULTURU, MEDIJE I MENADŽMENT
SVEUČILIŠNI PREDDIPLOMSKI STUDIJ KNJIŽNIČARSTVA

GABRIJELA BIŠKUPIĆ

DOPRINOS EVE VERONE U RAZVOJU HRVATSKE KNJIŽNIČARSKE ZAJEDNICE

ZAVRŠNI RAD

MENTORICA:

DOC. DR. SC. TATJANA ILEŠ

KOMENTOR:

DR. SC. HRVOJE MESIĆ, POSLIJEDOKTORAND

Osijek, 2019.

SAŽETAK (S KLJUČNIM RIJEČIMA)

U završnom radu analizirat će se doprinos Eve Verone u razvoju hrvatske knjižničarske zajednice te će se sistematizirati povijest knjižničarstva i knjige u Hrvatskoj životom i radom hrvatske knjižničarke Eve Verone. Cilj je ovoga rada istražiti utjecaj Eve Verone na hrvatsko i svjetsko knjižničarstvo. Tijekom istraživanja za ovaj rad, najviše su se koristili priručnici Eve Verone *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga* u dva sveska, znanstvena monografija *Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj* Josipa Stipanova te portal hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa - *Hrčak*. Povijest hrvatskog knjižničarstva seže sve do srednjeg vijeka, kada su još na području današnje Hrvatske postojali rimski gradovi. Uz rimski utjecaj, na razvoj knjižničarstva utjecali su mnogobrojni crkveni i samostanski redovi. S njima je zapravo započeo razvoj ne samo knjižničarstva, već i školstva i obrazovanja na području Hrvatske. Kroz srednji i novi vijek, hrvatsko knjižničarstvo je prošlo kroz mnoga razdoblja, napredovalo i nazadovalo, ali istraživanjem Eve Verone, ono je malu hrvatsku knjižničarsku zajednicu učinilo poznatom. Iako je Verona nepoznata većini ljudi, knjižničarima je ona veliki uzor, i to s razlogom. Revolucionirala je knjižničarstvo svojim stručno napisanim priručnicima o abecednim katalozima, katalogizaciji i korporativnim odrednicama. Bila je i jedna od osnivačica stručnog časopisa *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* u kojem je uredila i napisala preko 100 znanstvenih i stručnih radova. Čitanjem njezinih radova i radova napisanih o njoj možemo zaključiti da knjižničarstvo nije doživljavala kao posao, već kao dio svoga svakodnevnoga života kojem je udarila temelje za daljnji razvoj.

KLJUČNE RIJEČI: Eva Verona, knjižničarstvo, knjižničar, povijest, Hrvatska

ABSTRACT AND KEYWORDS

The final paper will analyze the contribution of Eva Verona to the development of the Croatian librarian community and systemize the history of librarianship and books in the life and work of the Croatian librarian Eva Verona. The aim of this paper was to investigate the influence of Eva Verona on Croatian and international librarianship. During the research for this paper, the most used sources were Eva Verona's manual *A Code and manual for compiling alphabetical catalogues*, the scientific monograph *The History of Libraries and Librarianship in Croatia* by Josip Stipanov and the *Portal of Croatian scientific and professional journals – Hrčak*. The history of Croatian librarianship goes back to the Middle Ages, when Roman cities existed in today's Croatia. In addition to Roman influence, the development of librarianship was influenced by numerous ecclesiastical and monastic orders. With them began the development of not only librarianship, but also schooling and education in Croatia. Throughout the Middle Ages and the New Age, Croatian librarianship went through many periods of prosperity and decline, but with the research of Eva Verona, it made the small Croatian librarian community famous. Although Verona is unknown to most people, she is a great role model to librarians, and for a reason. She has revolutionized librarianship with her expertly written manuals on alphabetical catalogs, cataloging, and corporate designations. She was also one of the founders of the professional journal *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, in which she edited and wrote over a 100 papers. By reading her works and the works written about her, we can conclude that she did not see librarianship as a job, but as part of her daily life, to which she laid the groundwork for further development.

KEYWORDS: Eva Verona, Librarianship, Librarian, History, Croatia

SADRŽAJ

SAŽETAK (S KLJUČNIM RIJEČIMA)....2
ABSTRACT AND KEYWORDS....3
SADRŽAJ....4
1. UVOD....5
2. KNJIŽNIČARSTVO U HRVATSKOJ....6
2.1. POČETCI (SREDNJI VIJEK)....6
2.2. NOVI VIJEK....8
2.2.1. OD HUMANIZMA DO 19. STOLJEĆA....8
2.3. OSUVREMENJIVANJE I DANAŠNJE STANJE....17
2.4. PROBLEMI DANAŠNJEG KNJIŽNIČARSTVA....21
2.4.1. PRIMJER PROBLEMA U KNJIŽNICAMA....22
3. O EVI VERONI....24
3.1. ŽIVOT I KARIJERA....26
3.2. RAD U KNJIŽNIČARSTVU....27
3.3. BIBLIOGRAFIJA RADOVA....28
3.3.1. PRAVILNIK I PRIRUČNIK ZA IZRADBU ABECEDNIH KATALOGA....29
3.3.2. VJESNIK BIBLIOTEKARA HRVATSKE....32
3.3.3. ABECEDNI KATALOG U TEORIJI I PRAKSI....34
4. ZAKLJUČAK....35
5. LITERATURA....36
6. PRILOZI....38
6.1. Popis slika....38
7.2. Popis grafikona....39

1. UVOD

Ovo je rad na temu *Doprinos Eve Verone u razvoju hrvatske knjižničarske zajednice*. Podijeljen je na dva dijela; povijest knjižničarstva u Hrvatskoj i život i rad Eve Verone u knjižničarstvu, te se sastoji od sedam poglavlja. Rad počinje sažetkom s ključnim riječima na hrvatskom i engleskom jeziku. Nakon njega dolazi uvod u kojem se navodi o čemu se raspravlja u radu.

Drugo poglavlje, koje započinje razradu teme, nosi ime *Knjižničarstvo u Hrvatskoj*, a ono se dijeli na četiri potpoglavlja: *Početci (Srednji vijek), Novi vijek, Osuvremenjivanje i današnje stanje* i *Problemi današnjeg knjižničarstva.* Razrada povijesti većinom je preuzeta iz knjige Josipa Stipanova *Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj* i potpomognuta internetskim izvorima i slikama. Stipanova knjiga jedina je izdana knjiga o povijesti hrvatskog knjižničarstva koja ide sve do sredine srednjega vijeka. Internetski izvori poput *Hrčka*, *Hrvatske enciklopedije* i *Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu* su korišteni kako bi nadopunili već detaljno opisanu povijest.

Treće poglavlje se zove *O Evi Veroni* gdje se razrađuje Veronina karijera, rad u knjižničarstvu i bibliografija. Poglavlje se dijeli na tri potpoglavlja: *Život i karijera, Rad u knjižničarstvu* i *Bibliografija radova* u kojem se detaljnije predstavljaju tri Veronina postignuća: *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*, rad u *Vjesniku bibliotekara Hrvatske* i *Abecedni katalog u teoriji i praksi*. Verona je napisala i uredila preko stotinu stručnih radova, dok su njezine teorije vješto i detaljno razrađene, njezin život nije bio toliko dokumentiran te se o njemu zna vrlo malo. Glavni izvor za informacije o njezinom životu dolazi iz zbirke radova *O katalogu: izbor iz radova* (urednice Aleksandre Horvat) u kojoj se većinom prikazuju njezine teorije.

Rad završava sa zaključkom u kojem se predstavlja današnji napredak u hrvatskom knjižničarstvu te značaj i doprinos Veronina rada.

2. KNJIŽNIČARSTVO U HRVATSKOJ

Knjižničarstvo se u Hrvatskoj razvijalo kroz trinaest stoljeća, s početkom u sedmom stoljeću, tijekom srednjeg vijeka. Srednji vijek je treće povijesno razdoblje u ljudskoj povijesti koje se nastavlja na stari vijek. Ono počinje u petom stoljeću, a događaj s kojime počinje jest propast Zapadnog Rimskog Carstva 476. godine. Traje oko deset stoljeća i završava s otkrićem Amerike, događajem koji se smatra početkom novog vijeka.

2.1. POČETCI (SREDNJI VIJEK)

Početak hrvatskog knjižničarstva započinje davnih dana kada su postojale rimske pokrajine na području današnje Hrvatske. Postojalo je nekoliko glavnih središta koji su bili antički gradovi, a usput i biskupijska središta. Time se početak knjižničarstva veže uz samostane koji su gotovo uvijek imali vlastitu knjižnicu. Zbog događanja mnogih provala raznih naroda, seoba i bitaka u to vrijeme, od tih knjižnica nije ostalo gotovo ništa. Time možemo opravdati epitet „mračan“ koji se daje srednjem vijeku – o njemu nemamo puno informacija, što zbog rata, a što zbog ne zapisivanja ičega. Danas se sve zapisuje zbog dužnosti prema budućim naraštajima, ali većim dijelom zbog paranoje. Bojimo se da nitko neće zapamtiti nas i naša postignuća, pa zapisujemo sve što će pomoći budućim naraštajima da nas razumiju. Uz to, u ljudskoj je naravi biti znatiželjan, a zbog toga smo i shvatili koliko je povijest zapravo važna. Zbog toga trebamo pohvaliti Josipa Stipanova na pisanju knjige o povijesti knjiga i knjižničarstva u Hrvatskoj jer sam on kaže da je „najveći poticaj za pisanje ove knjige bilo to što nema cjelovite povijesti knjižnica u Hrvatskoj“ (Stipanov, 2015:9).

Na području današnje Hrvatske kao prvu asocijaciju na razvoj pismenosti i kulture može se reći da se uvijek navode glagoljica i braća Ćiril i Metod, čime se potpuno zanemaruje sve što se dogodilo prije toga. Ali, Stipanov (2015:13) kao jednu od najvažnijih knjižnica ranog srednjeg vijeka navodi onu iz Salone (današnjeg Splita) nastalu u 7. stoljeću, gdje je nađen *Splitski evanđelistar* i mnogi drugi dragocjeni rukopisi. U to doba, na prostorima današnje Hrvatske događa se seoba hrvatskog naroda. No, u tadašnjoj najvažnijoj hrvatskoj povijesnoj biskupiji (Splitskoj) događa se nešto puno značajnije. Osnivaju se skriptoriji, pisarnice i kaptolske škole gdje se podučavaju pisari. Tamo se prepisuju stari rukopisi i pišu nove knjige za upotrebu u crkvenim službama. Kako su samostani podučavali vlastite pisare te prepisivali i pisali knjige, oni su tehnički bili i izdavači, i nakladnici i tiskari sve u jednom.

Uz Splitsku knjižnicu, Stipanov (2015:16) kao drugu najstariju knjižnicu u Hrvatskoj navodi *Metropolitanu*, knjižnicu Zagrebačke nadbiskupije. Razlog tomu je godina 1094.,

godina početka rada biskupije u Zagrebu. Ona se smatra jednom od najvažnijih na hrvatskom području jer sadrži najstariji inventar knjiga neke knjižnice u Hrvatskoj, koji datira iz 1394. godine. U njemu saznajemo da su prikupljali svoj fond ostavštinama prethodnih biskupa, kupnjom i darovima pojedinaca. Uz to, knjige su čak bile i smještene po strukama i točno popisane u svrhu posuđivanja. Takvi podatci nam dokazuju da su te ustanove bile knjižnice i po današnjim standardima te da prikazuju korijene današnjeg knjižničarstva. Naravno, uz te dvije najstarije i najvažnije knjižnice postojale su i mnoge druge. Područje današnje Hrvatske bilo je bogato samostanskim i biskupijskim knjižnicama, a kao najvažniji samostanski red izdvajamo benediktince. Stipanov (2015:20) ih navodi kao svijetlo u mračnom srednjem vijeku. Knjižnice su, osim *Splitske* i *Metropolitane* bile siromašnije, ali su svojim postojanjem omogućavale razvoj i napredak kulture i pismenosti čak i po „najmračnijim" kutcima svijeta. Danas, samostanske knjižnice smatraju se početkom razvoja ne samo pismenosti i knjižničarstva, već i početkom razvoja hrvatske kulture.

U kasnom srednjem vijeku benediktinci su počeli propadati, prilikom čega su se počeli javljati novi redovi nazvani prosjačkim redovima. Najrasprostranjeniji od njih bili su dominikanci i franjevci. Njihovo je zvanje bilo podučavati ljude i propovijedati. S obzirom na to, uz svoje samostane imali su i knjižnice. Stipanov (2015:31-32) navodi da su dominikanci prvi red u povijesti koji je uveo obvezan studij za svoje članove, što je pomagalo njihovom cilju. Njihovo se školovanje sastojalo od više stupnjeva ili tečajeva. Današnjim terminima, imali su gramatičke škole, filozofsko-teološka učilišta, provincijska ili posebna filozofsko-teološka učilišta i generalna učilišta. Sa osnivanjem učilišta i škola, izgrađivali su i knjižnice, a katalog knjižnica se sačinjavao od knjiga koje su odgovarale studijima, kao npr. knjige o teologiji, latinskom jeziku, retorici, astronomiji, metafizici itd. Za razliku od dominikanaca, glavni cilj franjevaca bio je suzbijanje krivovjerja. Međutim, dolaskom u Hrvatsku počeli su podučavati i širiti pismenost i obrazovanje. Osnovali su mnogobrojne samostane s knjižnicama. Stipanov (2015:37) navodi da je njihov najvažniji samostan u Zadru, koji je bio mjesto mirovnog ugovora Mletačke Republike i ugarsko-hrvatskog kralja Ludovika I. Anžuvinca. Taj je samostan bio i središte ponajprije teološkog, a nakon toga i nekoliko drugih studija, te se vjeruje da je uz osnivanje samostana osnovana i knjižnica.

Uz sve te samostanske i crkvene knjižnice, postojale su i privatne knjižnice. U srednjem vijeku nisu postojale javne knjižnice, jer nije postojao građanski stalež. Građani nisu imali nikakva prava, a s razvitkom građanstva privatnici kupuju vlastite knjige u svrhu obrazovanja. Biti pismen u to vrijeme bilo je rijetko, pogotovo za obično građanstvo, pa takvih privatnih knjižnica skoro i nema. One su važne jer te knjige nisu bile samo određenih

žanrova kao što su bile one u samostanskim knjižnicama, već su prikazivale raznolikost književnosti tog doba. Neke od najvažnijih i najvećih privatnih knjižnica bile su u posjedu oca hrvatske književnosti Marka Marulića (u knjižnici su nađeni njegovi vrijedni rukopisi) i Ivana Viteza od Sredne koji je stvorio knjižnicu Matije Korvina i Matije Vlačića Ilirika (Hrvatska enciklopedija).

2.2. NOVI VIJEK

Novi vijek je četvrto po redu razdoblje u ljudskoj povijesti. Ono se smatra da je počelo zbog različitih događaja: otkrića Amerike 1492. godine, izuma tiskarskog stroja i tiskanja prve knjige (*Biblije*) ikad 1455. godine od strane Johannesa Gutenberga te pad Carigrada 1453. godine. Počeci novoga vijeka očituju se u novim razdobljima umjetnosti i književnosti, renesansi i humanizmu. Novi vijek traje od petnaestog stoljeća, a završava s krajem Prvog svjetskog rata 1918. godine.

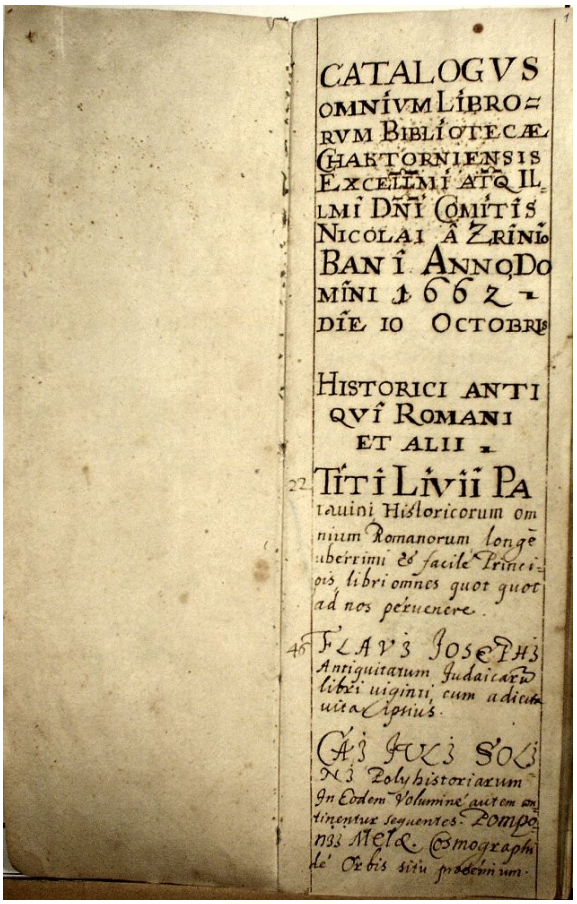
2.2.1. OD HUMANIZMA DO 19. STOLJEĆA

Tijekom 14. stoljeća u Europi se počinju događati velike promjene. Ljudi počinju upoznavati klasičnu rimsku i grčku kulturu te je obnavljati u vlastitom životu. To se razdoblje naziva humanizam zbog toga što je čovjek u središtu svega. Tada se počinje i razvijati potreba za novim spoznajama, a prisutnija je i moralna sloboda te želja za razvijanjem svih ljudskih fizičkih i psihičkih osobina (Hrvatska enciklopedija). Uz to, čovjek se počinje zanimati za znanje i informacije, omogućavajući knjižnicama i knjižničarstvu ubrzani razvoj. Na području današnje Hrvatske, humanizam se najviše razvio u Dalmaciji zbog kolijevke humanizma u susjednoj Italiji.

Stipanov (2015:60-61) kao jednu od najvećih i najvažnijih knjižnica humanizma i renesanse navodi knjižnicu Marka Marulića, oca hrvatske književnosti. On je jedan od najvažnijih hrvatskih i europskih humanista, pa nije ni čudno da je posjedovao knjižnicu. Danas je poznata jer je Marulić prije smrti popisao sve knjige u knjižnici te točno odredio komu će koja knjiga pripasti. Taj popis smatramo svojevrsnim katalogom. Humanisti su voljeli proučavati sve teme koje su ih zanimale, što je i odraženo u njihovim knjigama.

Kao drugu najvažniju knjižnicu toga vremena, Stipanov (2015:69-70) navodi *Zrinianu*, knjižnicu Nikole Zrinskoga u Čakovcu. Za nju se također zna jer je Nikola Zrinski 1662. godine dao sastaviti stručni katalog svih knjiga. Za katalog se ne vjeruje da je napisan od strane Nikole Zrinskog, već da je on samo napravio podjelu. Katalog je uvezan u tvrde kartonske korice presvučene dvama listovima, te se sastoji od 64 stranica s koricama. Cijela

građa je podijeljena u 11 skupina, a neke od skupina su: „Historici antiqui Romani et alii; Historici omnis generis et nationis mixtim; Historici Pannoniae et Orientalium; (…) Geographi et Cosmographi; Poetae Latini; Poetae Itali; Domesticae oeconomicae“ (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu). Na slici 1, vidi se naslovna strana kataloga knjižnice *Zriniane*. On je napisan latinskim jezikom, te je datiran 10. listopada 1662. godine, a prije toga naveden je naziv vlasnika knjižnice. Primjećujemo i to da naslovna stranica nije kao današnja uobičajena naslovna stranica; naslovni tekst se nalazi na manje od pola stranice gdje odmah nakon njega počinje tekst kataloga.

CATALOGVS
OMNIVM LIBRO=
RVM BIBLIOTECÆ
CHARTORNIENSIS
EXCELLMI ATQ IL
LMI DNI COMITIS
NICOLAI Â ZRINIO
BANI ANNO DO
MINI 1662
DIE 10 OCTOBRIS

HISTORICI ANTI
QVI ROMANI
ET ALII

22 TITI LIVII PA
tauini Historicorum om
nium Romanorum longe
uberrimi & facile Princi-
pis, libri omnes quot quot
ad nos peruenere.

46 FLAVI IOSEPHI
Antiquitatum Iudaicarū
libri uiginti cum adiecta
uita ipsius.

CAI IVLI SOLI
Polyhistoriaxum
In eodem Volumine autem con
tinentur sequentes Pompo
nii Melæ Cosmographi
de Orbis situ prodeuntium.

Slika 1. Naslovna strana kataloga knjižnice *Zriniane*
Izvor: http://db.nsk.hr/HeritageDetails.aspx?id=665

Zriniana je bila samo jedna od važnih knjižnica toga doba, a obitelj Zrinski je bila samo jedna od mnogih važnih i velikih plemićkih obitelji. Gotovo sve plemićke obitelji i bogataši su imali svoje privatne knjižnice, kao npr. Draškovići i Kuševići. Uz njih, knjižnice su počeli osnivati i novi samostanski redovi, pavlini i isusovci. Stipanov (2015:72-73) navodi samostan pavlina u Lepoglavi kao njihov najvažniji jer je on postao središte cjelokupne prosvjetne djelatnosti pavlina u Hrvatskoj. Tamo je 1503. godine osnovana i prva javna

gimnazija za građansku djecu. Međutim, nije dugo trajala zbog rata s Turcima. Ona se nakon rata obnavlja, a uz to se gradi i knjižnica, te ju nazivaju „najveća do tada u kraljevini“.

Uz pavline pojavili su se i isusovci. Oni su se pojavili uz nastajanje protestantizma, prilikom čega je njihov glavni cilj bio školstvo. Oni su u Hrvatskoj započeli javno školstvo zbog osnivanja srednjih, viših i visokih škola. Visoke škole kasnije su preimenovane u akademije, a Stipanov (2015:76) navodi knjižnicu isusovačkog kolegija (kasnije *Akademijinu knjižnicu*) kao jednu od njihovih najvažnijih jer posjeduje podatke o kupnji knjiga za knjižnicu iz 1619. godine, što je jedan od najranijih podataka za knjižnicu u Hrvatskoj. Tamo se i prvi put spominje ime knjižničara, te navode prva pravila o radu knjižnica u Hrvatskoj. Osim u Zagrebu, isusovci su osnovali svoje knjižnice i u Rijeci, Dubrovniku, Požegi, Osijeku i Varaždinu. Uz te knjižnice osnivale su se i gimnazije, zbog čega je javno školstvo procvalo, a obrazovana su djeca svih staleža. Iako se u to vrijeme školstvo i knjižničarstvo počelo razvijati, krajem 17. stoljeća, carske su uredbe ukidale i uništavale ili slale fondove knjižnica pune dragocjenih knjiga izvan Hrvatske. Stipanov kaže da je to „bio istinski knjigocid, kulturocid“ (Stipanov, 2015:85) za Hrvatsku što je rezultiralo gubitkom mnogih vrijednih knjiga.

Hrvatska se poslije napada Turaka našla u razdoblju prosvjetiteljstva. Ono slovi kao jedno od najvažnijih razdoblja u europskoj povijesti i to s razlogom. Prosvjetiteljstvo je „intelektualni i duhovni pokret 17. i 18. stoljeća, temeljna značajka kojega je povjerenje u um i spoznatljivost svih prirodnih i društvenih pojava“ (Hrvatska enciklopedija). Tijekom njega događa se procvat znanosti i kritike religije. Tijekom prosvjetiteljstva, knjižničarstvo i školstvo ubrzano se počinju razvijati.

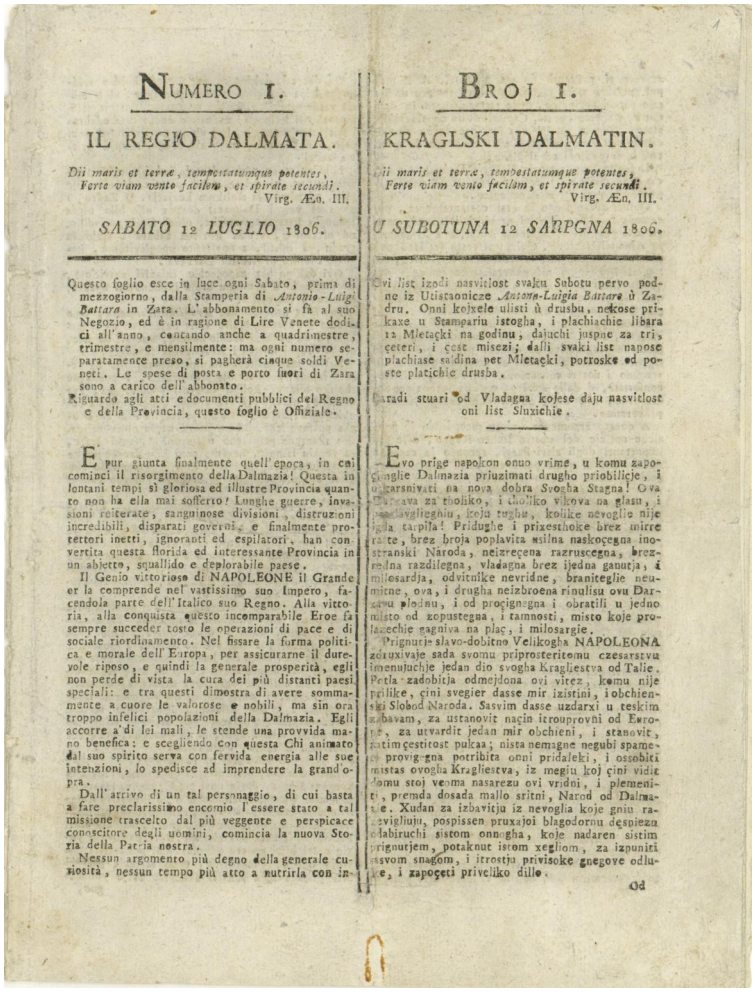
Tijekom prosvjetiteljstva promijenio se svjetonazor ljudi, a s njime i centar svega: sada je on bio čovjek i njegova sloboda. Francuskom revolucijom se ukida feudalno društvo te ono postaje građanstvo, pojavljuju se prve periodičke publikacije i povećava se broj institucija za obrazovanje. Stipanov (2015:86-88) naglašava da je prosvjetiteljstvo znatno proširilo i produbilo kompletno intelektualno obzorje i zauzelo se za slobodu svakog čovjeka (ne razdvajajući višu klasu od niže) i za njegovo obrazovanje. Jedna od glavnih ideja prosvjetiteljstva je da znanje mora biti dostupno svima. Knjižnice će zbog toga postati javne. Zbog promicanja znanja, knjižnice se u to vrijeme počinju sve više i više poštovati i cijeniti. Kao najvažniju navodimo Paštrićevu knjižnicu, prvu javnu knjižnicu u Splitu osnovanu 1703. godine. Ona se može nazvati i prvom javnom knjižnicom u Hrvatskoj, a Paštrić jedan od najutjecajnijih ljudi toga vremena jer je zbog njega ta knjižnica sagrađena. Njegova je zamisao bila da će „njegov dar omogućiti da Split postane nova Atena, što najbolje govori o

njegovu shvaćanju važnosti knjižnice za kulturu i sveopći napredak“ (Stipanov, 2015:87). Paštrić je uz darivanje knjiga, pisao i detaljne upute o uređenju, smještaju i nadzoru nad knjižnicom. Osim toga, te su upute prve od takvog kalibra, što ih je učinilo svojevrsnim pravilnikom o uređenju i načinu rada knjižnice. U pravilniku, Paštrić navodi kako se knjige trebaju rasporediti na policama. Knjige su prvo raspoređene u dvije glavne skupine; *Encyclopedia* (tzv. niže znanosti) i *Pansophia* (tzv. znanosti), a svaka od tih skupina dijeli se na pet podskupina, te svaka od tih pet podskupina ima svoje podskupine. Ta klasifikacija je temeljena na tradicionalnom europskom knjižničarstvu i puno podsjeća na današnji UDK (univerzalnu decimalnu klasifikaciju). Njegova klasifikacija izgleda ovako:

- *Encyclopedia*: kronologija, geografija, povijest, književnost i jezici
- *Pansophia*: opća znanost, teologija, pravo, matematika i filozofija.

Uz privatne i javne knjižnice, tijekom prosvjetiteljstva javljaju se i *casina* (tzv. čitaonice) koje su bile udruge, mjesta ili društva za čitatelje i znalce koji su htjeli promicati čitanje i knjige, razgovarati i raspravljati te napokon u društvo unijeti periodiku (Hrvatska enciklopedija). Stipanov (2015:90) navodi prvu takvu čitaonicu koja je osnovana u Zadru 1750. godine, imena *Casino nobile*. Ona je bila polujavna i poluprivatna ustanova koja je funkcionirala kao današnja javna knjižnica. Uz zadarsku čitaonicu, postojale su i druge poput šibenske *Società del Casino*, porečke *Casino dei nobili*, te riječke, splitske, dubrovačke, zagrebačke i senjske *Casino* (Hrvatska enciklopedija).

Do tada nije bilo novina na hrvatskom jeziku (uopće nije bilo novina), pa se osnivač maloprije navedene čitaonice *Casino nobile,* domislio osnovati i prve hrvatske novine zbog nedostatka periodike na hrvatskom jeziku, koje naziva *Kraljski Dalmatin*. Glavni urednik je bio Bartolo Benincasa, a novine su izlazile samo četiri godine, svake subote od 1806. godine do 1810. godine. Novine su bile na hrvatskom i talijanskom jeziku, te su imale tekstove upravno-političkog žanra (Stare hrvatske novine: portal digitaliziranih novina). Na slici 2 vidimo prvi broj *Kraljskog Dalmatina* i njegovu podijeljenost po pola, jer je pisan na talijanskom i hrvatskom jeziku. Na slici 3 vidimo objavu iz *Kraljskog Dalmatina* u kojoj se piše o osnivanju prve čitaonice. Navodi se kako družba koja osniva čitaonicu ima obilatu količinu „listova i drugih knjigopjesnih zabava“ i kako može utažiti želju za znanjem.

NUMERO I.

IL REGIO DALMATA.

Dii maris et terræ, tempestatumque potentes,
Ferte viam vento facilem, et spirate secundi.
Virg. Æn. III.

SABATO 12 LUGLIO 1806.

Questo foglio esce in luce ogni Sabato, prima di mezzogiorno, dalla Stamperia di *Antonio-Luigi Battara* in Zara. L'abbonamento si fà al suo Negozio, ed è in ragione di Lire Venete dodici all'anno, contando anche a quadrimestre, trimestre, e mensilmente: ma ogni numero separatamente preso, si pagherà cinque soldi Veneti. Le spese di posta e porto fuori di Zara sono a carico dell'abbonato.
Riguardo agli atti e documenti pubblici del Regno e della Provincia, questo foglio è Offiziale.

E pur giunta finalmente quell'epoca, in cui cominci il risorgimento della Dalmazia! Questa infelice Provincia quanto non ha ella mai sofferto! Lunghe guerre, invasioni reiterate, sanguinose divisioni, distruzioni incredibili, disparati governi, e finalmente protettori inetti, ignoranti ed espilatori, han convertita questa florida ed interessante Provincia in un abietto, squallido e deplorabile paese.
Il Genio vittorioso di NAPOLEONE il Grande er la comprende nel vastissimo suo Impero, facendola parte dell'Italico suo Regno. Alla vittoria, alla conquista questo incomparabile Eroe fa sempre succeder tosto le operazioni di pace e di sociale riordinamento. Nel fissare la forma politica e morale dell'Europa, per assicurarne il durevole riposo, e quindi la generale prosperità, egli non perde di vista la cura dei più distanti paesi speciali: e tra questi dimostra di avere sommamente a cuore le valorose e nobili, ma sin ora troppo infelici popolazioni della Dalmazia. Egli accorre a'di lei mali, le stende una provvida mano benefica: e scegliendo con questa Chi animato dal suo spirito serva con fervida energia alle sue intenzioni, lo spedisce ad imprendere la grand'opra.
Dall'arrivo di un tal personaggio, di cui basta a fare preclarissimo encomio l'essere stato a tal missione trascelto dal più veggente e perspicace conoscitore degli uomini, comincia la nuova Storia della Patria nostra.
Nessun argomento più degno della generale curiosità, nessun tempo più atto a nutrirla con in-

BROJ I.

KRAGLSKI DALMATIN.

Dii maris et terræ, tempestatumque potentes,
Ferte viam vento facilem, et spirate secundi.
Virg. Æn. III.

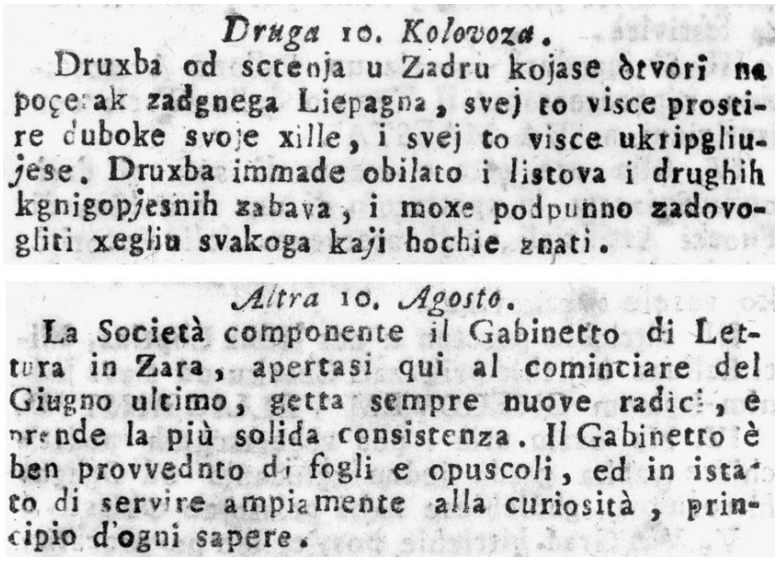
U SUBOTUNA 12 SARPGNA 1806.

Ovi list izodi nasvitlost svaku Subotu pervo podne iz Utistaonicze *Antona-Luigia Battare* ù Zadru. Onni kojxele ulisti ù drusbu, nekose prikaxe u Stampariu istogha, i plachiachie libara 12 Mletaçki na godinu, dakuchi jaspne za tri, çeteri, i cest misezi; dalli svaki list napose plachiase soldina per Mletaçki, potroske od poste platichie drusba.

Stradi stuari od Vladagna kojese daju nasvitlost oni list Sluxichie.

Evo prige napokon onuo vrime, u komu zapoçenghe Dalmazia priuzimati drugho priobllicje, i ugarsnivati na nova dobra Svogha Stagna! Ova Dalmazia za tholiko, i tholiko vikova na glasu, i spaçavligniu, kojà terpbe, kollike nevoglie nije ighla tarpila! Pridughe i prixestboke brez mirre te, brez broja poplavita usilna naskoçegna inostranski Naroda, neizreçena razruscegna, brezredna razdilegna, vladagna brez ijedna ganutja, i milosardja, odvitnike nevridne, braniteghe neumitne, ova, i drugha neizbroena rinulisu ovu Darzavu plodnu, i od proçignegna i obratili u jedno misto od zopustegna, i tamnosti, misto koje prolazechie gagniva na plac, i milosargie.
Prignutie slavo-dobitno Velikogha NAPOLEONA zdruxivaje sada svomu pripresterietnu czesarstvu imenuluchje jedan dio svogha Kragliestva od Talie. Petla zadobitja odmejdona ovi virez, komu nije prilike, çini svegier dasse mir izistini, i obchienski Slobod Naroda. Sasvim dasse uzdarxi u teskim zabavam, za ustanovit naçin itrouprovni od Europe, za utvardit jedan mir obchieni, i stanovit, zatim çestitost pukaa; nista nemagne negubi spameti provigegna potribita onni pridaleki, i ossobiti mistas ovogha Kragliestva, iz megiu koj çini vidit domu stoj veoma nasarezu ovi vridni, i plemeniti, premda dosada mallo sritni, Narod od Dalmazie. Xudan za izbavitju iz nevoglia koje gnin razvigliuju, pospissen pruxajoi blagodornu despiezu dalbiruchi sistom onnogha, koje nadaren sistim prignutjem, potaknut istom xegliom, za izpuniti isvom snagom, i itrostju privisoke gnegove odluke, i zapoçeti priveliko dillo.

od

Druga 10. *Kolovoza.*

Druxba od sctenja u Zadru kojase òtvori na poçetak zadgnega Liepagna, svej to visce prostire duboke svoje xille, i svej to visce ukripgliujese. Druxba immade obilato i listova i drughih kgnigopjesnih zabava, i moxe podpunno zadovogliti xegliu svakoga kaji hochie znati.

Altra 10. *Agosto.*

La Società componente il Gabinetto di Lettura in Zara, apertasi qui al cominciare del Giugno ultimo, getta sempre nuove radici, e prende la più solida consistenza. Il Gabinetto è ben provvedato di fogli e opuscoli, ed in istato di servire ampiamente alla curiosità, principio d'ogni sapere.

Slika 3. Objava u *Kraljskom Dalmatinu* o osnivanju prve čitaonice u Zadru 1807. g.
Izvor: http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=13430

2.2.2. OD 19. STOLJEĆA DO POČETKA 20. STOLJEĆA

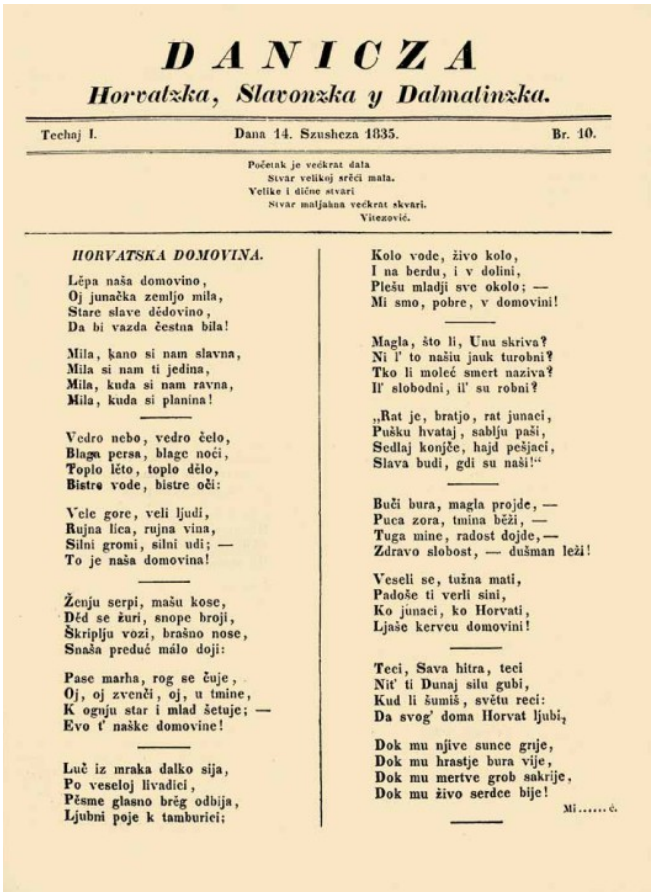
Suvremenost je peto i zadnje od razdoblja ljudske povijesti te ono još uvijek traje. Iako se u nekim kontekstima smatra dijelom novog vijeka, ono zastupa posve drugo razdoblje koje se naziva suvremenost ili suvremeno razdoblje. Započelo je krajem Prvog svjetskog rata 1918. godine te još uvijek traje. U umjetnosti i književnosti obilježava ga realizam i modernizam kojima je glavno obilježje opisivati i prikazivati moderni i svakodnevni život. Od velikih povijesnih događaja navodimo Oktobarsku revoluciju 1917. godine, početak i završetak Drugog svjetskog rata i kao najvažnije događaje: industrijalizaciju i kapitalizam. 19. i 20. stoljeće najviše su oblikovala kako naš današnji moderni život izgleda.

Suvremenost obilježava ubrzani razvoj obrazovanja i knjižničarstva, koje se počinje smatrati strukom i djelatnošću. Stipanov (2015:92-93) navodi kako se knjižnice sve više usmjeravaju i specijaliziraju prema potrebama korisnika, a započinje i proces standardizacije pojedinih knjižničarskih postupaka i poslova. Uz razvoj tehnologije, razvijaju se i prirodne i tehničke znanosti, te se osnivaju specijalne i znanstvene knjižnice. Izumljuju se nove tehnologije, a školstvo dobiva svoj moderni izgled s uvođenjem obveznog školstva i srednjih škola. Što se tiče knjižnica, Stipanov (2015:93) kao prvu specijalnu knjižnicu navodi *Mornaričku knjižnicu* u Puli, zbog toga što je ona prva stručna knjižnica osnovana u Hrvatskoj. Bila je potpuno u službi jedne posebne gospodarske grane – vojnog pomorstva i gradnje posebnih ratnih vojnih brodova. Knjižnica je bila organizirana kao „nautičko-znanstveno spremište Ratne mornarice sa svrhom sabiranja nautičkih uređaja, nautičkih knjiga, pomorskih karata, stručno-znanstvene literature i ostalih znanstvenih pomagala za Ratnu mornaricu“ (Stipanov, 2015:94). Iz tog citata vidimo da je knjižnica bila odlično opremljena za svoj posao, a s time i promicala ideju o takvim stručnim knjižnicama te koliko su zapravo one korisne. Isto tako, zvuči kao da nije imala raznolikosti u svojoj zbirci, ali je knjižnica zapravo imala na tisuće publikacija koje su bile na nekoliko različitih svjetskih jezika (npr. njemački, francuski, talijanski), stručnu literaturu koja je bila sa „drugog kraja svijeta“ (npr. iz SAD-a, Japana, Rusije), a uz to i brdo publikacija koje su bile vanžanrovske, kao npr. teološke, humanističke i povijesne publikacije.

Uz *Mornaričku knjižnicu* u Puli, Stipanov (2015:98-101) navodi i prvu humanističko-znanstvenu *Knjižnicu Arheološkog muzeja* u Splitu, *Knjižnicu i zbirku arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda u Zagrebu* (najstarija glazbena ustanova u Hrvatskoj), *Knjižnicu Hrvatskog državnog arhiva* i *Knjižnicu Državnog statističkog zavoda*.

U hrvatskoj je povijesti jedan od najvažnijih razdoblja i pokreta ilirizam. To je književni, kulturni i politički pokret koji započeo 1830. godine i završio 1849. godine početkom Bachova apsolutizma. Temeljni ciljevi ilirizma su uvođenje zajedničkog književnog jezika (hrvatskog jezika) i pravopisa u škole i javne ustanove, te stvaranje vlastite književnosti. Osnivač pokreta je Ljudevit Gaj koji je 1830. godine svojim djelom *Kratka osnova horvatsko-slavenskog pravopisanja* započeo reformu pravopisa. On je izdao i prve hrvatske novine – *Novine horvatske* 1835. godine, a uz njih i prvi književni prilog naziva *Danica horvatska* gdje je objavljena domoljubna pjesma *Horvatska domovina* autora Antuna Mihanovića, koja poslije postaje hrvatskom himnom. Na slici 4 vidimo naslovnu stranicu desetog broja *Danice* u kojem je objavljena pjesma *Horvatska domovina* Antuna Mihanovića.

Gaj osniva i vlastitu tiskaru, danas poznatu pod imenom *Narodne novine*. Pokretanjem novina i časopisa, hrvatska periodika se počela razvijati, a s njome i osnivanje prvih ilirskih čitaonica. Služile su vrlo važnu ulogu u preporodno vrijeme jer su bile mjesta okupljanja iliraca, gdje su se rađale velike ideje preporoda. One su bile nasljednice *casina*, samo su sada imale veću ulogu podučiti i razviti čitateljsku publiku od običnog građanstva.

DANICZA

Horvatzka, Slavonzka y Dalmatinzka.

Techaj I. Dana 14. Szusheza 1835. Br. 10.

Početak je većkrat dala
Stvar velikoj sreći mala.
Velike i dične stvari
Stvar maljahna većkrat skvari.
Vitezović.

HORVATSKA DOMOVINA.

Lěpa naša domovino,
Oj junačka zemljo mila,
Stare slave dědovino,
Da bi vazda čestna bila!

Mila, kano si nam slavna,
Mila si nam ti jedina,
Mila, kuda si nam ravna,
Mila, kuda si planina!

Vedro nebo, vedro čelo,
Blaga persa, blage noći,
Toplo lěto, toplo dělo,
Bistre vode, bistre oči:

Vele gore, veli ljudi,
Rujna lica, rujna vina,
Silni gromi, silni udi; —
To je naša domovina!

Ženju serpi, mašu kose,
Děd se žuri, snope broji,
Škripļju vozi, brašno nose,
Snaša preduć málo doji:

Pase marha, rog se čuje,
Oj, oj zvenči, oj, u tmine,
K ognju star i mlad šetuje; —
Evo t' naške domovine!

Luč iz mraka dalko sija,
Po veseloj livadici,
Pěsme glasno brěg odbija,
Ljubni poje k tamburici;

Kolo vode, živo kolo,
I na berdu, i v dolini,
Plešu mladji sve okolo; —
Mi smo, pobre, v domovini!

Magla, što li, Unu skriva?
Ni l' to našiu jauk turobni?
Tko li moleć smert naziva?
Il' slobodni, il' su robni?

„Rat je, bratjo, rat junaci,
Pušku hvataj, sablju paši,
Sedlaj konjče, hajd pešjaci,
Slava budi, gdi su naši!"

Buči bura, magla projde, —
Puca zora, tmina běži, —
Tuga mine, radost dojde, —
Zdravo slobost, — dušman leži!

Veseli se, tužna mati,
Padoše ti verli sini,
Ko junaci, ko Horvati,
Ljaše kerveu domovini!

Teci, Sava hitra, teci
Nit' ti Dunaj silu gubi,
Kud li šumiš, světu reci:
Da svog' doma Horvat ljubi,

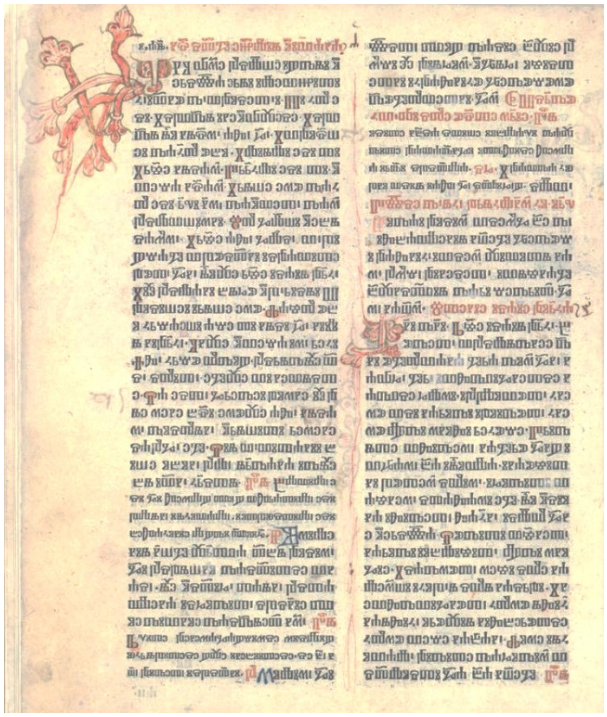
Dok mu njive sunce grije,
Dok mu hrastje bura vije,
Dok mu mertve grob sakrije,
Dok mu živo serdce bije!

Mi.....ć.

Slika 4. Pjesma *Horvatska domovina* na naslovnoj stranici desetog broja *Danice*
Izvor: https://hr.wikipedia.org/wiki/Horvatska_domovina

Stipanov (2015:104-112) pod najvažnije ilirske čitaonice navodi *Varaždinsku čitaonicu* (prva ilirska čitaonica), *Karlovačku čitaonicu, Zagrebačku čitaonicu* (utemeljitelj grof Janko Drašković) i *Križevačku čitaonicu*. Poslije uspjeha otvorenja čitaonica u velikim gradovima i manji gradovi su počeli otvarati svoje čitaonice. Čitaonice su bile dobro raspoređene po tadašnjem prostoru Hrvatske, što je značilo da ilirski pokret može doprijeti do svih stanovnika, i značajnije, do svih staleža građanstva. Čitaonice su bile preteča današnjih narodnih i javnih knjižnica zbog svoje otvorenosti prema svim građanima.

Iako je *Nacionalna i sveučilišna knjižnica Zagreb* (NSK) osnovana još 1607. godine dolaskom isusovaca, u 19. stoljeću dobiva važnost kakvu nijedna knjižnica dotad nije imala u Hrvatskoj. 1816. godine počela je dobivati obvezan primjerak, što joj je dalo nacionalno značenje, te joj Antun Kukuljević pridodaje latinski naziv *Nationalis Academica Bibliotheca*. Tim nazivom ističe dvojnost zadaće knjižnice, odnosno istodobno je i obrazovna i nacionalna. Prije naziva *Nacionalne i sveučilišne knjižnice*, zvala se *Akademijina knjižnica*, a s utemeljenjem Sveučilišta Franje Josipa I. dobila je naziv *Sveučilišna* (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu). Danas, uz nekoliko milijuna publikacija, čuva i jedne od najvrjednijih hrvatskih inkunabula, a najvažnija je *Misal po zakonu rimskoga dvora*, prva knjiga tiskana na hrvatskom jeziku 1483. godine. Na slici 5 vidimo jednu od stranica iz *Misala.* Zbog NSK taj neprocjenjiv artefakt još uvijek postoji.

Slika 5. Stranica iz *Misala po rimskom dvoru*
Izvor: https://digitalna.nsk.hr/pb/?object=list&mrf%5B10206%5D%5B549269%5D=a

Ilirski je pokret nakon dvadeset godina intenzivnog razvoja hrvatske nacionalne svijesti završio 1848./49. godine uvođenjem neoapsolutizma iliti Bachovog apsolutizma. To je politički režim uveden u tadašnjoj Habsburškoj Monarhiji kojemu je glavni cilj bio ukidanje autonomije svih habsburških pokrajina. Bachov je apsolutizam trajao do 1859. godine, a na njegovu čelu bio je Alexander Bach koji je vladao željeznom šakom i bez milosti. Htio je ojačati Habsburšku Monarhiju i zbog toga je pojačao unutarnju kontrolu u državama, ukinuo sabore, uveo žandare, ali ništa od toga nije bilo važno kao uvođenje njemačkog jezika, tzv. germanizacija (Hrvatska enciklopedija). Zabranjeni su hrvatski jezik i hrvatska obilježja u svim oblicima: govorenje, pisanje, objavljivanje, korištenje znakova, prosvjedovanje itd. To je značilo potpuni mrak u kulturnom napredovanju hrvatskog naroda. Na sreću, razdoblje je trajalo samo deset godina, a kulturni se razvoj, iako u početku usporen, nastavio. S ponovnom slobodom, čitaonice se počinju znatno poboljšavati. Stipanov (2015:127) navodi kako su bile priređivane društvene aktivnosti (druženja i zabave), a financirani su od strane članarina i dobrovoljnih priloga. Još uvijek im je glavni cilj bio brinuti se za hrvatski jezik i obrazovanje pučanstva, iako su ilirske ideje već tada poprilično zastarjele. Čak im je i unutarnji ustroj bio preteča modernoga, a sastojao se od odbora s predsjednikom, tajnikom, blagajnikom i glavnom skupštinom.

Krajem 19. stoljeća sve više ustanova počinje dobivati vlastite specijalne knjižnice, a Stipanov (2015:177-183) navodi najvažnije: *Knjižnica Grkokatoličke biskupije* u Križevcima, *Knjižnica JAZU*, *Knjižnica Zbora liječnika Hrvatske*, *Knjižnica Opće bolnice Osijek*, *Centralna poljoprivredna knjižnica* i *Knjižnica Hrvatskoga sabora*. One su bile odlično opremljene, te su svoja polja znatno unaprijedila.

2.3. OSUVREMENJIVANJE I DANAŠNJE STANJE

Događaji tijekom 20. stoljeća u ljudskoj povijesti označavaju mnoge napretke, ali uz te napretke i mnoga nazadovanja. To je stoljeće prevrtljivosti, jer su se tijekom njega dogodila i najveća dostignuća kao i najmanja – brojni ratovi. Kaže se da se zbog ratova sav razvoj dotad napravljen poništava, s čime se i knjižničarstvo „suočilo". Usprkos svemu tome, knjižničarstvo će tada početi dobivati naznake struke.

Počinju se osnivati školske knjižnice, pučke knjižnice (preteča gradskih knjižnica) i državne knjižnice, prilikom čega se počinju stručno osposobljavati pravi knjižničari. Stipanov (2015:217) piše kako su se knjižničari počeli stručno osposobljavati tek 30-ih godina 20. stoljeća, a prije toga su se knjižničarima smatrali učitelji. Jednim od važnijih događaja u hrvatskom knjižničarstvu smatramo osnivanje Društva bibliotekara Jugoslavije 1940. godine. Ono nije trajalo dugo, a knjižničari su već 1948. godine osnovali novo društvo – Društvo bibliotekara Hrvatske. Društvo u svom pravilniku kaže da će „raditi na unaprjeđivanju bibliotekarske struke i na stručnom uzdizanju svojih članova, te pružati pomoć narodnim vlastima, dajući stručna mišljenja i prijedloge iz područja bibliotekarstva. Da ostvari taj program Društvo će održavati sastanke i predavanja o problemima bibliotekarstva, izdavati i štampati stručne publikacije, davati stručna mišljenja, te surađivati sa sličnim društvima u NR (Nezavisnoj Republici) Hrvatskoj i ostalim narodnim republikama" (Hrvatsko knjižničarsko društvo). U tome se odmah primijeti koliko je knjižničarska struka napredovala i to nakon Drugog svjetskog rata, tijekom tzv. poslijeratne groznice.

Društvo je svojim osnutkom znakovito unaprijedilo knjižničarstvo. Počelo je održavati prve stručne sastanke knjižničara, surađivati s IFLA-om, a i pokrenuli su vlastiti stručni časopis zvan *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*. Stručni su sastanci bili važni za napredovanje knjižničarstva jer su se na njima susretali knjižničari iz cijele Hrvatske te raspravljali o aktualnim temama. 1949. godine doneseno je rješenje za pokretanje stručnog časopisa imena *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*. Tadašnji predsjednik Matko Rojnić kaže „da bi časopis mogao zadovoljavati, bilo bi potrebno da donosi načelne teoretske članke o zadacima i ulozi naših biblioteka, da obrađuje povijest naših biblioteka, zatim probleme bibliotečne prakse i da daje uz to smjernice i uputnice za rad. Časopis bi nadalje trebao donositi pregled rada i uspjeha naših biblioteka, ocjene bibliotekarskih, bibliografskih i drugih izdanja, koja su u posrednoj ili neposrednoj vezi s bibliotekarskom strukom" (Hrvatsko knjižničarsko društvo). Društvo ima želju da napokon „sredi" knjižničarstvo i knjižnice u Hrvatskoj, a zahvaljujući njima, knjižničarstvo je imalo odličan temelj za daljnji razvoj u međunarodnom knjižničarstvu.

Hrvatski su knjižničari uvijek bili voljni surađivati s IFLA-om, jer je ona krovna organizacija za međunarodno knjižničarstvo, s obzirom na to da je Hrvatska trebala svu pomoć koju je mogla dobiti. IFLA (*International Federation of Library Associations and Institutions*) je *Međunarodna federacija knjižničarskih društava i ustanova* osnovana 1927. godine u Edinburghu. Njezin se rad odvija u sedam osnovnih programa: „opća bibliografska kontrola, zaštita građe, slobodan protok informacija i telekomunikacije, opća dostupnost informacijama, autorsko pravo, sloboda izražavanja i slobodni pristup informacijama i unaprjeđivanje knjižničarstva“ (Hrvatska enciklopedija). Jedan od najvažnijih sastanaka IFLA-e dogodio se u Zagrebu 1954. godine, a omogućio je hrvatskim knjižničarima uključenje u međunarodnu sferu knjižničarstva.

S novom komunističkom državom Jugoslavijom, došli su i novi zakoni i odredbe. Stipanov (2015:223) naglašava da knjižničarska struka razvija sve veću profesionalizaciju i standardizaciju, a knjižnice dobivaju zakonske okvire u kojima djeluju i dobivaju sustavnu financijsku pomoć koja bi im mogla pomoći. Zbog komunističkih ideja, knjižnice su se počele osnivati na „svakom ćošku“, a Stipanov (2015:225) to naziva „kampanjsko osnivanje knjižnica“. To znači da su se knjižnice osnivale bez ikakvih planova, programa, mjesta i financija. Iako te knjižnice nisu poživjele dugo, mnoge od njih su postale ograncima većih knjižnica, pružajući stanovnicima veću dostupnost za njihovo korištenje. Stipanov (2015:229) piše da se 1970-ih događalo veliko nezadovoljstvo jer su se knjižnice počele udruživati u tzv. centre za kulturu i obrazovanje, što je bio uzrok problema u njihovu radu i financiranju.

Hrvatsko knjižničarstvo je nakon Drugog svjetskog rata napokon napredovalo, a Stipanov (2015:230) navodi neke od promjena: Ministarstvo prosvjete NR (Nezavisne Republike) Hrvatske počinje niz financijskih mjera za poboljšanje knjižnica, dolazi do sve većeg izražaja knjižničara i informacijskih stručnjaka, knjižnice se opskrbljivaju obveznim primjerkom, nastaje novi tip knjižnica – općeznanstvenih knjižnica zbog osnutka NSK-a, počinju tečajevi za stručne knjižničare, piše se pravilnik za popisivanje knjižne građe (u kojem se propisuje i obrada knjižne građe) te kao najvažnija, počinje primjena UDK (Univerzalna decimalna klasifikacija) u knjižnicama. Na temelju toga društvo je osiguralo da se korisničke potrebe što bolje zadovolje, jer im UDK omogućuje lagane načine za pretraživanje knjižnične građe.

Jedan od najvažnijih procesa u razvoju hrvatskog knjižničarstva je osposobljavanje stručnih knjižničara. Kako su se osnivale bolje knjižnice, tako su i knjižničari trebali biti bolje osposobljeni. Zbog toga su doneseni pravilnici za napredovanje u knjižničarskom zvanju. Stipanov (2015:240) izdvaja Matka Rojnića koji je osmislio sustav stručnih ispita, a uz to je i

jedan od najvažnijih hrvatskih knjižničara koji se zalagao za izgradnju nove zgrade NSK, za koju je izradio i program (Hrvatska enciklopedija). Mora se istaknuti i 1960. godina kao značajna za hrvatsko knjižničarstvo, jer se tada donio prvi *Zakon o bibliotekama u Hrvatskoj*, a Stipanov (2015:246) ga navodi kao presudnu stvar za razvoj knjižničarstva u Hrvatskoj. Taj je zakon postavio pravno-stručni okvir za djelovanje svih vrsta knjižnica u Hrvatskoj i odredio njihove uloge i zadaće.

Stipanov (2015:259) uz Veronu i Rojnića navodi i Božu Težaka na popisu najvažnijih hrvatskih knjižničara. Njegovo je najbolje postignuće *Centar za studij bibliotekarstva, dokumentacije i informacijskih znanosti* u sklopu Sveučilišta u Zagrebu koji je 1961./62. godine započeo s radom. To je bio poslijediplomski specijalistički i magistarski studij koji je trajao četiri semestra, i značio prekretnicu u razvoju knjižničarske struke u Hrvatskoj. Zbog njega je razvoj počeo teći u suvremenom smjeru gdje se najviše cijene informacije, a ne samo osnovni knjižničarski rad. Početkom 70-ih godina 20. stoljeća javlja se nova tehnologija – računalo. Na temelju *Pariških načela*, počela su se primjenjivati načela koja su internacionalno prostranjena. Iz njih se kasnije razvila međunarodna suradnja u knjižničarstvu. Stipanov (2015:269) navodi kako su također time postavljeni temelji za računalnu obradu knjižnične građe. Zbog toga da su jedna pravila vrijedila za sve, razvoj informatike i tehnologije u budućnosti će otvoriti vrata tada nezamislivim suradnjama između zemalja. Stipanov (2015:285) navodi i to da je početkom 80-ih godina 20. stoljeća NSK napokon postao prava nacionalna i središnja knjižnica u Hrvatskoj koja je izradila i prvi hrvatski knjižnični program za obradu knjižnične građe i izradu bibliografija, koji će kasnije prerasti u CROLIST. Zbog razvijanja računalnih softvera i ubrzanog razvoja informatike, polako se događa informatizacija cijele knjižnične mreže u Hrvatskoj.

Razdoblje nakon osamdesetih godina koje je označilo početak korištenja novim tehnologijama, postat će veliko razočaranje. Devedesete godine 20. stoljeća u Hrvatskoj označene su ratom i rušenjem svega što se stoljećima gradilo. Tijekom njega mnoge vrijedne ustanove su razorene i mnoga knjižnična građa izgubljena. Međutim, mnoge knjižnice su radile i tijekom ratnih razaranja, što im je omogućilo da poslije rata nastave s radom još boljim tempom. Šapro-Ficović (2012:n.p.) piše kako su knjižnice, ne samo radile normalno tijekom rata, već da su htjele biti oslonac ljudima u želji za normalnim životom i kao potpora tijekom teških vremena. Uz to, knjižničari su znali da su ljudi imali potrebu za komunikacijom i kulturom tijekom rata. Pohvaljuju se i knjižničari koji su radili za vrijeme rata jer su znali da ljudima treba normalnost, a zatvaranje knjižnica nije dolazilo u obzir. Osim toga, mnoge knjižnice su se preselile u podrume i skloništa. „Društveni je kapital definiran

kao vrijednosti društvenih mreža koje spajaju ljude i stvaraju mostove između ljudi, s pravilima reciprociteta. U tom su smislu knjižnice, knjižničari i korisnici povezani u društvenu mrežu i nalaze u tome niz ne samo društvenih nego i osobnih vrijednosti“ (Šapro-Ficović, 2012:n.p.).

Stipanov (2015:300) kao najvažniju novu značajku knjižnica navodi cjeloživotno učenje i Hrvatsko knjižničarsko društvo kao nekoga tko se najviše zauzima za njega. HKD je svojim neprestanim povećavanjem stručnog znanja i stručne obrazovanosti uveo cjeloživotno učenje u knjižničarsku struku. Zbog stalnog mijenjanja tehnologije i neprestanog razvoja u struci, HKD neprestano organizira stručne skupove i predavanja o aktualnim temama kojima obrazuju knjižničare. Najvažniji proces koji proizlazi iz toga jest prenošenje znanja drugim knjižničarima i korisnicima. Cjeloživotno se učenje odnosi na „svaku aktivnost učenja tijekom cijeloga života radi unaprjeđenja znanja, vještina i kompetencija u okviru osobnoga, građanskog, društvenog ili profesionalnog djelovanja pojedinca“ (Centar za cjeloživotno obrazovanje: Tehničko veleučilište u Zagrebu). To je jedna od najvažnijih usluga koje knjižnice danas nude. U ovom digitalnom dobu nije dovoljno samo davati informacije, već je važno i obrazovati korisnike kako se koristiti dobivenim informacijama. Na slici 6 vidimo kako se cjeloživotno učenje odražava na današnje generacije, posebno one koje nisu odrasle s novom tehnologijom ili one koje su odrasle uz nju. U cjeloživotnom učenju trebamo pomagati ljudima treće životne dobi isto koliko i djeci. Mnoge knjižnice provode raznolike radionice tijekom kojih pomažu ljudima treće životne dobi. Najčešće teme su korištenje osnovnih programa na računalu i pregledavanje Interneta, te su one dokazano poboljšale živote starijih korisnika knjižnice.

Slika 6. Cjeloživotno učenje
Izvor: https://www.economist.com/node/21714341/all-comments?page=6

2.4. PROBLEMI DANAŠNJEG KNJIŽNIČARSTVA

Knjižničarstvo se u suvremenom svijetu suočava s mnogo problema. Samo neki od primjera su: premale financijske potpore, prostori prenamijenjeni u knjižnice, mali broj knjižnične građe u knjižnicama, premalo stručnih knjižničara itd. Ali, najvažniji problem je prebrz razvoj tehnologije i informatike. Od devedesetih godina 20. stoljeća, tehnologija se razvija „brzinom svjetlosti“. Staromodna struka kao knjižničarstvo ne može ići u korak s najnovijom tehnologijom. Knjižničarstvo se temelji na papirnatoj građi koja se mora pohraniti i zauzima puno mjesta.

Moderna je tehnologija napravila novi format koji se zove elektronička knjiga ili e-knjiga. To je elektronički dokument koji je moguće čitati na uređajima poput računala, pametnog telefona ili uređaja posebno namijenjenog čitanju e-knjiga (*Amazon Kindle, Kobo*), a ona može biti elektronička verzija već tiskane knjige ili posebna verzija knjige u elektroničkom obliku. Ima mnogo prednosti u odnosu na papirnatu građu, npr. lakša je za prenositi, pristupačnija, jeftinija, ekološki bolja od papira, te ne zauzima fizičko mjesto („Nikola Tesla“: Nacionalni portal za učenje na daljinu).

Zbog rasta Interneta kroz godine, na njemu se pojavljuje sve veća količina podataka i informacija. To zvuči kao dobra stvar, osim što velika većina tih informacija nije točna. Zbog toga je uzimanje informacija s Interneta vrlo riskantno. Knjižničari kao informacijski stručnjaci trebaju biti na stalnom oprezu i obrazovati svoje korisnike kako raspoznati dobre od loših informacija.

2.4.1. PRIMJER PROBLEMA U KNJIŽNICAMA

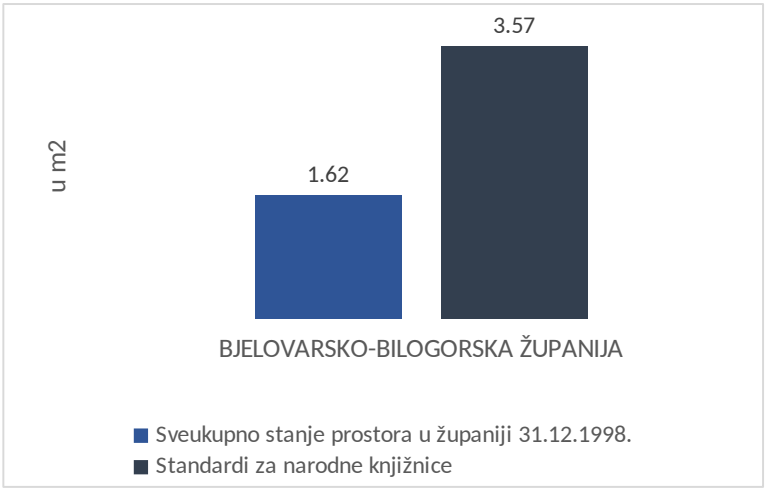
S razvojem tehnologije, knjižnice više nisu u mogućnosti svakodnevno napredovati. Pejić (2000:9) piše kako se u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji dogodilo to da su narodne knjižnice ostale u prošlosti. Njihovi katalozi nisu ažurirani, nedostaje stručne literature, prostori su skučeni i nedovoljni, a knjižničari većinom nisu primjerene struke. U cijeloj županiji postoji samo šest narodnih knjižnica koje su raspoređene po najvećim gradovima u županiji:

- Narodna knjižnica Petar Preradović Bjelovar,
- Pučka knjižnica i čitaonica Daruvar,
- Hrvatska knjižnica i čitaonica Đuro Sudeta Garešnica (u čijem je sklopu Hrvatska knjižnica Općine Hercegovac) (Knjižnica.hr: portal narodnih knjižnica),
- Knjižnica i čitaonica Čazma,
- Gradska knjižnica Slavka Kolara Čazma i
- Gradska knjižnica Mato Lovrak Grubišno Polje (Bjelovarsko bilogorska Županija).

Iako su knjižnice dobro raspoređene po cijeloj županiji, nisu dostupne većini stanovnika jer se u županiji nalazi više od 300 naselja. Najveći problemi su skučeni i nekvalitetni prostori knjižnica te mala zbirka knjižnične građe. Prostori u kojima se nalaze knjižnice nisu originalno bili namijenjeni da budu knjižnice, zbog čega su skučeni i loše opremljeni. Na grafikonu 1 vidimo da je cjelokupni prostor ispod polovice (46%) standardno propisanog prostora. Najviše zbog toga što su ti prostori napravljeni u druge svrhe, a sada su prenamijenjeni u knjižnice. Također, nisu napravljeni u skladu s propisima za knjižnice i nedostaje im estetskog dojma i opremljenosti. Neke od ovih knjižnica nisu ni samostalne ustanove, već su u sklopu drugih ustanova; centra za kulturu, kazališta ili kina. Na grafikonu 2 vidimo sveukupno stanje zbirke knjižnične građe u navedenim narodnim knjižnicama. Postotak od 61,4% je zadovoljavajuća brojka kada se gledaju brojke članova knjižnice koje su vrlo male. Pejić (2000:14) naglašava kako je zbirka knjiga u knjižnici kapital i resurs s kojime knjižničari raspolažu te zbog toga, knjižnica treba biti dobro i pametno osmišljena kako bi zadovoljila potrebe svih korisnika. Sukladno tomu beletristika je najpopularnija (lako se nabavlja i jeftina je) i najbrojnija u većini narodnih knjižnica, a stručna literatura je u malim količinama. Isto se događa i s AV građom, koja je zastarjela i nevažna.

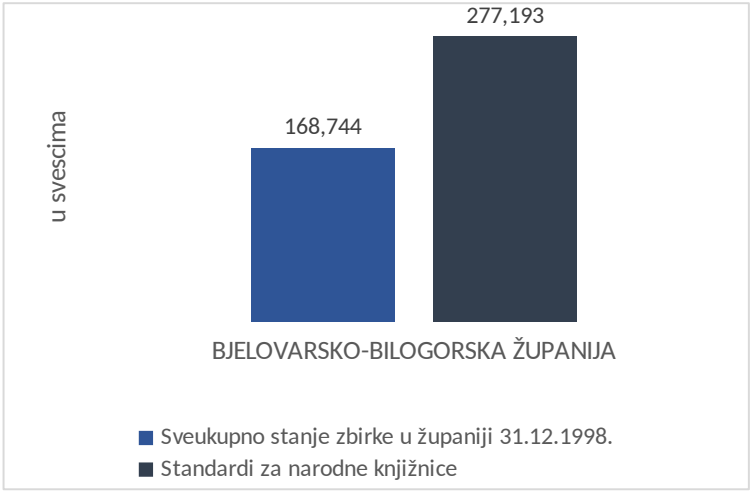
Ovi podaci su prikupljeni prije više od 20 godina i iako su se knjižnice od tada poboljšale, još uvijek nisu prema zakonskom standardu. Najveći problem u većini knjižnica je nedostatak novca, koji se najčešće očituje u nabavi nove knjižnične građe. Zbog skupe cijene najaktualnijom građom postaje beletristika, a zapostavljaju se dječja građa, stručna literatura i referentne zbirke. Knjižnice ove veličine i posjećenosti su zapostavljene jer nisu napravile prijelaz iz tradicionalnog u suvremeno doba. One su savršen primjer kampanjski osnovanih knjižnica iz 1970-ih godina koje su spajane u centre kulture.

Grafikon 1. Prostor svih narodnih knjižnica u BBŽ-u na kraju 1998. / Standardi za narodne knjižnice

Izvor: preuzeto u cijelosti (Pejić, 2000: 13)

Grafikon 2. Zbirka knjiga u svim narodnim knjižnicama BBŽ-a na kraju 1998. g. / Standardi za narodne knjižnice

Izvor: preuzeto u cijelosti (Pejić, 2000:13)

3. O EVI VERONI

Izvan znanstvenih i knjižničarskih krugova Eva Verona nije poznata kao što bi trebala biti. Međutim, u knjižničarskim krugovima, poznata je kao jedna od najvažnijih i najproduktivnijih osoba zaslužnih za razvoj knjižničarstva. I to ne samo u Hrvatskoj, već i u svijetu. Objavila je i uredila preko sto stručnih radova i knjiga, postajući ime u knjižničarstvu koje se ne izostavlja. Njezin priručnik koji se sastoji od dva dijela pod nazivom *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga* je detaljan priručnik o načelima katalogizacije i abecednog kataloga, a među knjižničarima su poznatiji pod nazivima „crvena i plava Verona". *Pravilnik* je Veronin najznačajniji rad u kojem „dolazi do izražaja njezino veliko znanje, erudicija i temeljitost" (Horvat, 2005:17).

Njezino nasljeđe živi u obliku posebne nagrade koja se dodjeljuje za izvanredni rad u knjižničarstvu. Hrvatsko knjižničarsko društvo 1996. godine donosi odluku za pokretanje nagrade, a dvije godine nakon, 1998., nagrada je prvi puta dodijeljena. Dodjeljuje se „mladim knjižničarima, članovima Hrvatskoga knjižničarskog društva, za posebno zalaganje u radu, inovacije i promicanje knjižničarske struke" (Hrvatsko knjižničarsko društvo). U nastavku, na slikama 7 i 8 vidimo Evu Veronu i nagradu nazvanu po njoj.

Slika 7. Eva Verona
Izvor: http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=64355

Slika 8. Nagrada *Eva Verona*
Izvor: https://www.hkdrustvo.hr/clanovi/alib/datoteke/file/izlozba.pdf

3.1. ŽIVOT I KARIJERA

Eva Verona rođena je 1. veljače 1905. godine u Trstu (sadašnjoj Italiji, tadašnjoj Austro-Ugarskoj Monarhiji), a umrla je u Zagrebu 19. svibnja 1996. godine (Hrvatska enciklopedija). Djetinjstvo je provela u Beču, te polazila klasičnu gimnaziju u Zagrebu. Poslije maturiranja, 1928. godine diplomirala je na zagrebačkom Filozofskom fakultetu u matematici i fizici. Odmah iduće godine počinje raditi u Sveučilišnoj knjižnici (današnja Nacionalna i sveučilišna knjižnica) gdje radi do umirovljenja 1967. godine. Horvat (2005:15-16) piše kako je ubrzo nakon početka rada u knjižnici, položila stručni ispit za knjižničara i radila različite poslove u različitim odjelima knjižnice. Najviše je vremena provela preuređujući područje prirodoslovlja u stručnom katalogu i zbirci stranih časopisa, te se brinula za nabavu i odabir djela iz prirodoslovlja i knjižničarstva. Osim toga, primjećujemo da je Verona od svojih početaka bila zainteresirana za stručne kataloge i njihova načela, koje je uređivala većinu svoga knjižničarskoga života. Početkom rada u knjižničarstvu, najviše se bavila i zanimala za temu bibliografije. Zbog toga je dvadesetak godina bila pomoćnica glavnog urednika hrvatske retrospektivne bibliografije koju je NSK pripremao za objavljivanje, a nakon toga je bila načelnica Odjela za tiskane stvari u NSK-u. Verona je bila zainteresirana i za povijest hrvatskih knjižnica, a posebnu pozornost pridodavala je Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižici, što je rezultiralo u mnogim radovima povijesne tematike koji imaju izvore u arhivskoj dokumentaciji.

Horvat (2005:17) navodi i kako je provela mnogo vremena u školovanju budućih knjižničara. Bila je predavač na mnogim tečajevima i seminarima, gdje je predavala o svojim načelima. Prvo je bila vanjski predavač, a kasnije honorarni redovni profesor na Filozofskom fakultetu u Zagrebu te je sudjelovala u izradi prvog programa poslijediplomskog studija iz bibliotekarstva, koji nažalost nije prihvaćen.

Svoju doktorsku disertaciju pod imenom *Korporativne odrednice u svjetlu historijskih i komparativno-kritičkih istraživanja*, Horvat (2005:17) piše, utemeljila je na svojem radu *Corporate headings: their use in library catalogues and national bibliographies: a comparative and critical study,* u kojem je pisala o usporedbi korporativnih odrednica u različitim katalozima. Disertaciju je obranila 1980. godine na Zagrebačkom Sveučilištu, postajući prvim doktorom znanosti iz bibliotekarstva na Sveučilištu.

Horvat (2005:17) nabraja i mnoge nagrade i počasti koje je Verona dobila. Bila je prva Europljanka koja je primila prestižno priznanje Američkoga knjižničarskog društva *Margaret Mann Citation* 1976. godine za rad na abecednom katalogu. Na pedesetogodišnjici IFLA-e

dodijeljena joj je povelja *Tabula gratulatoria* za doprinos međunarodnom knjižničarstvu. Hrvatsko bibliotekarsko društvo 1968. godine dodijelilo joj je *Kukuljevićevu povelju*. Za rad na restituciji kulturne građe dodijeljen joj je *Orden rada sa zlatnim vijencem*. 1978. godine dobiva nagradu Republike Hrvatske za životno djelo.

3.2. RAD U KNJIŽNIČARSTVU

Jedna od najvažnijih knjižničarskih konferencija dogodila se u Parizu, 1961. godine u listopadu. Službeno se zvala *Međunarodna konferencija o ujednačivanju kataložnih načela*, a neslužbeno *Pariška načela*, kojoj je cilj bio urediti kataložna načela tako da su ista u cijelom svijetu. Verona (1976:n.p.) piše da je to bio novi pravac za međunarodno knjižničarstvo jer su na konferenciji sudjelovale 53 države i 12 međunarodnih organizacija. Također navodi kako se po njezinom mišljenju, skriva početak programa *Univerzalne bibliografske kontrole,* zbog toga što je bila u mogućnosti provoditi centraliziranu katalogizaciju u međunarodnim omjerima.

Verona (1976:n.p.) piše kako usprkos tomu što je *Univerzalna bibliografska kontrola* bila dobro smišljena i dobro izgledala teorijski, ona je u stvarnosti bila teška za primijeniti. Ubrzo nakon pokušaja primjenjivanja kontrole, javile su se kritike zbog nejednakog prijašnjeg sustava katalogizacije i problema s izjednačavanjem. Zbog toga se 1969. godine u Kopenhagenu održava *Međunarodni sastanak kataložnih stručnjaka*, na kojem je Verona bila jedna od ljudi zaduženih za izradu komentiranog izdanja *Pariških načela*. Verona kaže da „treba izraditi komentirano izdanje *Pariških načela* u kojemu bi se dala pobliža analiza toga dokumenta, kao i rješenja propisanih u nacionalnim kataložnim pravilnicima izrađenima ili prerađenima poslije godine 1961“ (Verona, 1976:n.p.). Tada je Verona, koja je bila predsjednica grupe knjižničara zaduženih za komentiranje i ispravljanje načela, uočila mnogo pogrešaka. Nije joj se sviđao pravac u kojem je knjižničarstvo krenulo, jer ono niije bilo okrenuto prema korisniku, već prema knjižničaru. Nadodajući, piše kako će taj rad služiti kao osnova za međunarodne dogovore na području korporativnih odrednica.

Veronin se rad na temi abecednog kataloga smatra njezinim najboljim. Postigla je to „uspoređujući različita rješenja koja primjenjuju pojedini strani katalozi i kataložni pravilnici u postupku s anonimnim djelima i korporativnim i formalnim odrednicama“ te istražujući „povijest nastanka korporativnih i formalnih odrednica“ (Horvat, 2005:16).

Isto tako, Horvat (2005:16) iz Veronine knjižničarske karijere ne smije izostaviti suparništvo sa Seymourom Lubetzkyjem. Oboje su bili vodeći katalogizatori u svojim zemljama, ali ih je njihova sredina razdvajala u mišljenju. Lubetzky je dolazio iz najveće i

najbogatije knjižnice na svijetu (*Kongresne knjižnice*), a Verona je dolazila iz male i siromašne sredine. Zbog toga je Lubetzky smatrao da je zadaća glavnih kataložnih jedinica da zastupaju literarnu jedinicu (zbog velike nakladničke produkcije i mnogih djela), s čim se Verona nije složila. Ona je smatrala da glavna kataložna jedinica treba zastupati bibliografsku jedinicu (što odgovara manjim zemljama u kojima se izdaje mnogo prijevoda). Na kraju Pariške konferecije prihvaćena su obadva pristupa koja se mogu naizmjenično koristiti.

3.3. BIBLIOGRAFIJA RADOVA

Veronina bibliografija sastoji se od više od stotinu stručnih radova, članaka i knjiga. Njezina su djela prevedena na mnogo jezika. Horvat (2005:15) navodi kako je Veronin prvi rad, koji je 1939. godine objavila u *Nastavnom vjesniku*, sadržavao teme o stručnim katalozima.

Njezini najvažniji radovi su *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*, *Abecedni katalog u teoriji i praksi* te radovi u *Vjesniku bibliotekara Hrvatske*. Na temelju njih se proslavila te se oni i dan danas koriste, prilikom čega knjižničari gledaju na *Pravilnik* kao na svojevrsnu knjižničarsku „*Bibliju*“. Uz njih, Verona je napisala i uredila mnogobrojne radove, a Blažević i Horvat (2005:479-491) ih navode sve.

Verona najviše radova piše o katalogizaciji i abecednom katalogu te o problemima s kojima se suočava tijekom razrade svojih pravila - *Anonimna djela u abecednim katalozima* iz (1950) i *Suvremeni problemi abecednog kataloga* (1958).

Piše popise knjiga i bibliografije knjižnica te sažima povijesti knjižnica - *Hrvatska bibliografija* (1941), *Knjižnice u gradu Zagrebu: vodič i popis časopisa koje navedene knjižnice primaju* (1941) i *Popis knjiga koje izlaze u Kraljevini Jugoslaviji* (1941).

Jedna od velikih temi je i korporativno autorstvo, njegovi problemi i njegovo stanje na međunarodnoj razini - *Korporativno autorstvo u nacrtu Jugoslavenskoga pravilnika za izradbu abecednih kataloga* (1965).

Pisala je i mnoge upute i načela za katalogizaciju i međunarodne verzije istih - *Novi problemi katalogiziranja* iz (1950) i *Međunarodna načela katalogizacije* (1961).

Zbog svojega posla Verona je puno putovala. S obzirom na to često je pisala o vlastitim dojmovima s knjižničarskih skupova i stručne izvještaje s istih - *Posjet skandinavskim knjižnicama* (1954), *Dojmovi s bibliotekarskog putovanja po Sjedinjenim Američkim Državama* (1964) i *Izvještaj o 41. zasjedanju Međunarodne federacije bibliotekarskih društava, Oslo, u kolovozu 1975.* (1975).

3.3.1. PRAVILNIK I PRIRUČNIK ZA IZRADBU ABECEDNIH KATALOGA

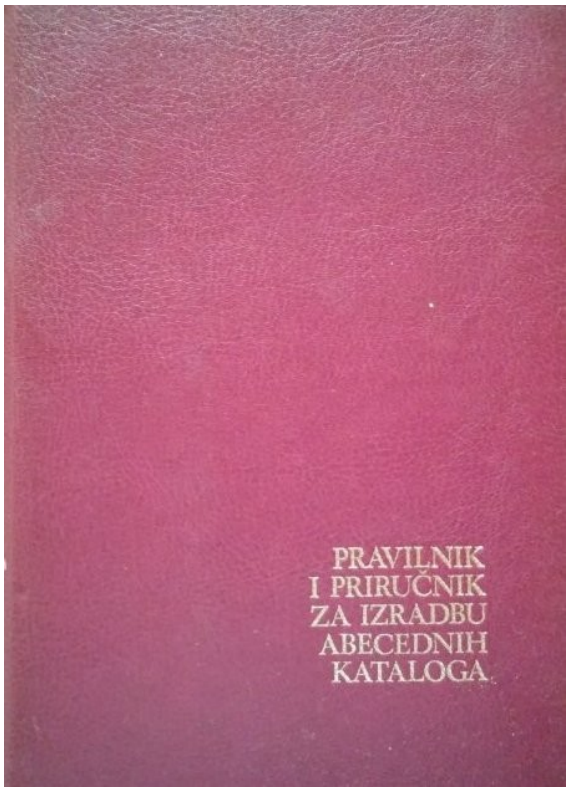
Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga djelo je koje se sastoji od dva sveska: ime prvog dijela je *Odrednice i redalice*, a drugog *Kataložni opis*. Knjižničari ih zovu „crvena i plava Verona“. Ideja *Pravilnika* je nastala tako da je „u početku 1926. godine pala odluka da se pristupi izradbi općejugoslavenskog pravilnika, tj. pravilnika koji bi bio namijenjen svim krajevima naše zemlje i svim vrstama jugoslavenskih biblioteka“ (Verona, 1971:106). Na slikama 9 i 10 vidimo „crvenu i plavu“ Veronu.

Osim toga, Verona (1971:107) smatra da se njezin pravilnik razlikuje od drugih: pri utvrđivanju osnovnih načela i postupaka uzimane su u obzir velike većine korisnika, što znači da su podaci bili dosljedni, a specifični su se slučajevi rješavali posebnim putem. Navodi i to kako će abecedni katalozi biti u najvećoj mjeri funkcionalni, jer su praktični i teorijski u isto vrijeme. *Pravilnik* „mjestimice prelazi uobičajene okvire pravilnika za izradbu abecednih kataloga; to dolazi do izražaja, prije svega, u velikom broju primjera, u opširnim napomenama uz pojedine primjere te u isto tako opširnom Dodatku“ (Verona, 1986:9).

U uvodnom poglavlju Verona piše dvije podjele: osnovni zadaci abecednoga kataloga i sadržaj svake kataložne jedinice. „Osnovni zadaci abecednoga kataloga su: posjeduje li knjižnica određenu jedinicu knjižnične građe, pregled svih izdanja te jedinice građe, i pregled svih jedinica knjižnične građe koje sadrže djela određenog autora“ (Verona, 1986:13). U praksi se osnovni zadaci često sukobljavaju zbog više izdanja i prijevoda istog djela. Tako se podaci o toj jedinici građe ne nalaze na samo jednom mjestu. „*Pravilnik* se osniva na pretpostavci da abecedni katalog mora udovoljavati svim navedenim osnovnim zadacima, ali kad jedna kataložna jedinica ne udovoljava istodobno svim zadacima abecednoga kataloga, *Pravilnik* daje prednost onim zadacima koji odgovaraju potrebama većine korisnika“ (Verona, 1986:14). Verona je svoj *Pravilnik* temeljila na velikoj većini korisnika, koji su pretraživali abecedni katalog da odgovore na pitanje postoji li u knjižnici određena jedinica knjižnične građe, a zatim koje jedinice građe od određenog autora se nalaze u knjižnici. Nakon toga, sve jedinice knjižnične građe od jednoga autora će se nalaziti pod jednom jedinstvenom odrednicom te će glavne kataložne jedinice zastupati jednu određenu jedinicu knjižnične građe. U određenim situacijama njezin *Pravilnik* je dopuštao elastičnost, zbog postojanja posebnih slučajeva, koji su se pisali tako da korisniku budu što lakše za pronaći.

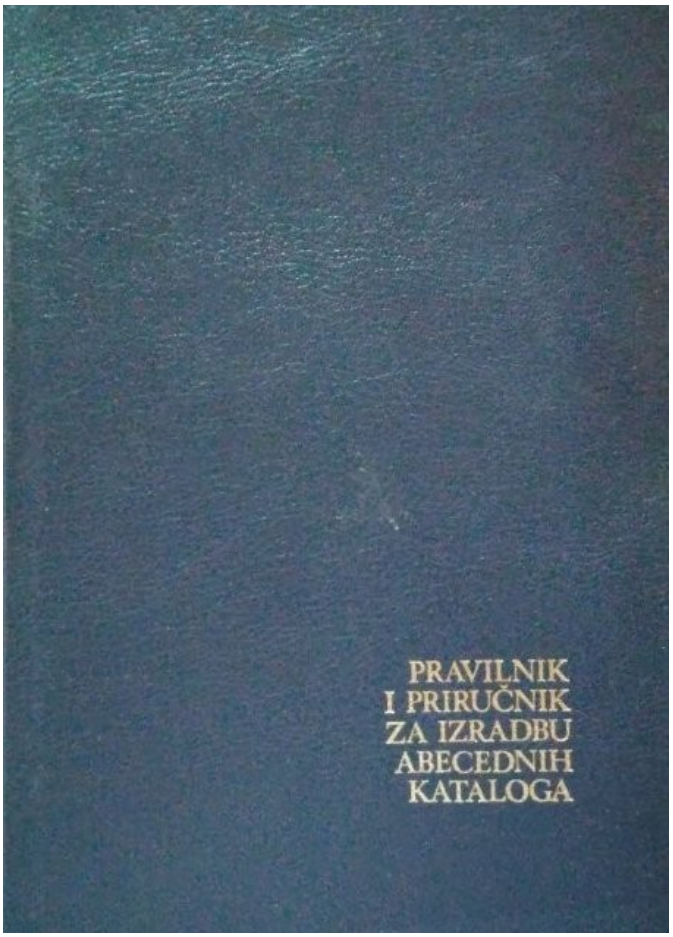
Pravilnik objašnjava i objasnidbene i unakrsne uputnice. „Zadatak je unakrsnih uputnica da korisnika upozore na one redalice koje se u abecednom katalogu javljaju u sličnim ili u sinonimnim oblicima i da mu tako olakšaju pronalaženje određene jedinice bibliotečne građe“ (Verona, 1986:16). To bi značilo da unakrsne uputnice upućuju s jedne riječi na drugu, tj. na publikacije koje su pisane različitim jezikom. „Zadatak je objasnidbenih uputnica da upozore na to pod kojom vrstom odrednica treba u katalogu tražiti određene vrste jedinica bibliotečne građe“ (Verona, 1986:16). Njihov je zadatak pak uštediti vrijeme i prostor, zbog čega ukazuju na mjesto gdje se treba tražiti. Ukratko po Veroni (1986:16), svaka jedinica knjižnične građe treba biti zastupana:

- jednom glavnom kataložnom jedinicom koja sadrži potpuni opis i zastupa glavni stvarni naslov jedinice,
- jednom sporednom kataložnom jedinicom koja zastupa jedinstveni stvarni naslov (nije potrebna kad je naslov istovjetan sa glavnim),
- s onoliko sporednih ili analitičkih kataložnih jedinica (ili uputnica) koliko je potrebno da bi pronalazak jedinice bio lakši,
- sa skupnom kataložnom jedinicom za skupni stvarni naslov nakladničke cjeline kojoj jedinica pripada.

Slika 9. „Crvena Verona“

Izvor: https://www.njuskalo.hr/strucna-literatura/verona-pravilnik-prirucnik-izradbu-abecednih-kataloga-oglas-16280370

Slika 10. „Plava Verona“
Izvor: https://www.njuskalo.hr/strucna-literatura/verona-pravilnik-prirucnik-izradbu-abecednih-kataloga-oglas-16280370

3.3.2. VJESNIK BIBLIOTEKARA HRVATSKE

Vjesnik bibliotekara Hrvatske stručni je časopis Hrvatskog knjižničarskog društva koji izlazi neprekidno od 1950. godine do danas. Časopis se zasniva na objavljivanju znanstvenih i stručnih radova iz područja knjižničarstva i informacijskih znanosti te je priznat u svijetu kao jedan od boljih časopisa u knjižnično-informacijskom području (Hrvatsko knjižničarsko društvo). Časopis prati aktualna zbivanja u knjižničarskoj struci i razvoj knjižničarstva u Hrvatskoj, te izvještava o IFLA-inim radovima i zbivanjima (Hrvatska enciklopedija). Na slici 11 nalazi se naslovnica *Vjesnika*.

Horvat (2005:16) piše kako je Verona bila u maloj skupini knjižničara, tj. članova Društva bibliotekara Hrvatske koji su pokrenuli časopis, a deset godina poslije, 1960., postala je glavnom urednicom. Iz bibliografije koju su sastavile Blažević i Horvat (2005:479-491) primjećujemo da su njezini radovi u *Vjesniku* bili raznoliki.

Pisala je o knjižničarskoj struci i međunarodnim načelima – *Prvi bibliotekarski ispiti u Hrvatskoj* (1951), *Međunarodna konferencija o načelima katalogizacije* (1961) i *ISBD(G) i njegov odnos prema uputama za međunarodni standardni bibliografski opis posebnih vrsta bibliotečne građe* (1976).

Neprestano je ažurirala stara pravila katalogizacije i kataloga – *Pregled novije inostrane bibliotekarske literature o abecednom katalogu* (1955/1957), *Novi popisi pseudonima* (1958/1959), *Savjetovanja o katalogizaciji* (1965), *Nastavak rada oko međunarodnog ujednačavanja kataložnih postupaka* (1969) i *O kataložnom i bibliografskom opisu i njihovu ujednačavanju* (1971).

Radovi su većinom bili na temu abecednog kataloga i katalogiziranja, a njezin najbolji rad je *Anonimna djela u abecednim katalozima* (1950). U samom uvodu Verona (1950:n.p.) piše kako knjižničar najviše problema ima s anonimnim djelima. Opseg anonimnih djela je širok te se mijenja s pojmom autora, zbog čega pojedine knjižnice imaju različite pristupe. Srednjoeuropski pristup prihvaća samo fizičku osobu kao autora, a angloamerički obuhvaća i fizičke i pravne osobe (koji se u srednjoeuropskom pristupu nazivaju korporativni autori). Problem se rješava uvrštavanjem naslova umjesto autora, ali se javlja drugi problem – koji dio stvarnog naslova koristiti za redalicu? Stariji katalozi se koriste redalicom Anonymus ili Nameless ili se pak koriste uvrštavanjem po najvažnijoj riječi naslova ili prvoj imenici. Međutim i te redalice mogu biti svakojake. Antonio Panizzi rješava problem tako da piše načelo u kojem se prvo koristi metoda popisivanja prve riječi (sigurnija i jednostavnija), a u slučajevima da se ona ne može upotrijebiti koristi se prva imenica. Kroz Veronino objašnjenje

pravila, primjećujemo da je Panizzijeva metoda najkorištenija, a spominje i da se u tadašnjoj Jugoslaviji koriste ista pravila. Verona na primjerima prikazuje da iako su pravila ista, svaki je jezik drugačiji te se svaka knjižnica prilagođava potrebama svojeg jezika. Uz jezik, važnost pridodaju i kulturno-politički faktori, a Verona zaključuje da će do sporazuma teško doći.

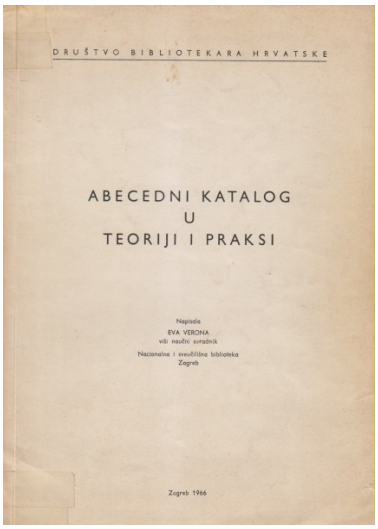

Slika 11. Naslovnica *Vjesnika bibliotekara Hrvatske*
Izvor: http://www.hkdrustvo.hr/vbh/

3.3.3. ABECEDNI KATALOG U TEORIJI I PRAKSI

U priručniku *Abecedni katalog u teoriji i praksi,* vidljiv na slici 12, Verona (1971:7) u uvodu navodi kako je problematika abecednoga kataloga previše opsežna i da se još uvijek razvija. Ovim priručnikom hoće navesti i objasniti samo najvažnije probleme koji se javljaju u vezi abecednog kataloga. Objašnjava zašto su katalozi toliko zamršeni: „Katalog svake veće biblioteke golem je aparat koji nastaje postepeno, sukcesivnim nadograđivanjem, tako da redovno u sebi ujedinjuje elemente koji su izrađeni u prošlosti i one koji su izrađeni u sadašnjosti“ (Verona, 1971:7). Za dobar abecedni katalog, Verona (1971:100) piše da je najvažnije da bude dosljedan, tj. da se svi problemi rješavaju na isti način, no ističe kako će se to teško postići. Kao primjer navodi izreku poznatog američkog kataložnog stručnjaka Andrewa Osborna, prema kojem bi se potpuna dosljednost „mogla postići samo u katalogu koji bi jedan jedini katalogizator izradio u jednom jedinom danu“ (Verona, 1971:100). Katalozi su prije 20. stoljeća bili napravljeni prema potrebama jezika, a ne korisnika.

Verona (1971:104) navodi Seymoura Lubetzkyja i njegov pravilnik *Cataloging rules and principles* iz 1953. godine kao glavnog stručnjaka na polju abecednog kataloga. Njegovi glavni ciljevi kataloga su omogućiti pronalaženje mjesta na kojem se neka publikacija nalazi te povezati i okupiti izdanje određenog djela i djela određenog autora. Veronini ciljevi se sukobljavaju s Lubetzkyjevim jer su njezini više fokusiraniji na korisnika i lakoću pretraživanja. No, Verona iz iskustva piše kako se ne smije pretjerivati s pojednostavljivanjem jer će katalog postati nedosljedan te predlaže odabiranje sredine između prakse i teorije.

Slika 12. Naslovna stranica *Abecednog kataloga u teoriji i praksi*
Izvor: https://katalog.kgz.hr/pagesresults/bibliografskiZapis.aspx?selectedId=7000622&currentPage=1&searchById=30&sort=0&spid0=30&spv0=teorija+%3A+praksa

4. ZAKLJUČAK

Hrvatsko knjižničarstvo ima korijene koji sežu čak do srednjeg vijeka te ima povijest dužu od deset stoljeća. Usprkos tomu, današnje stanje knjižničarstva u Hrvatskoj nije najbolje. Knjižničarstvo i knjižnice sinonimi su za kulturu, što čini situaciju još gorom, kad spoznamo da je povijest knjižničarstva toliko bogata. Takvo stanje se i danas događa sa sve manjom potporom državnih ustanova i deprofesionalizacijom knjižničarske zajednice. Možemo navesti kao primjer nedavni novi *Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti* (2019.), i nedostatak knjižničarskih studija. Iako je Verona prošlog stoljeća postavila odlične temelje za razvoj knjižničarstva, s odmaknućem vremena taj se temelj zanemaruje. Knjižnica koja se danas najviše brine za razvoj knjižničarstva u Hrvatskoj je Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Ona upravlja cijelom mrežom knjižnica u Hrvatskoj, brine o obrazovanju stručnih knjižničara i čuva neke od najvažnijih djela hrvatske književnosti. Jedna od najvažnijih usluga koju promiče jest cjeloživotno učenje. U digitalnom dobu on je nezaobilazan oblik učenja kojim se podučava ljude svih uzrasta kako se koristiti internetom i raspoznati točne od netočnih informacija. Verona je taj proces započela svojim načelima abecednog kataloga sadržanima u *Pravilniku i priručniku za izradbu abecednih kataloga*. Načela obuhvaćaju zadatke abecednog kataloga i sadržaj kataložne jedinice. Verona je, naime, htjela da katalozi u istoj mjeri postanu praktični i teorijski. Glavni je cilj bio da korisnici mogu što lakše pretraživati katalog knjižnice. Verona je uvela i korištenje unakrsnih i objasnidbenih uputnica u hrvatske knjižnice kojima se uvelike poboljšava pretraživanje kataloga. U svojim je načelima Verona zastupala mišljenje da glavna kataložna jedinica treba zastupati bibliografsku jedinicu, jer prijevodi i druga izdanja nisu različito djelo nego isto. Njezini ciljevi su se sukobljavali s ciljevima Lubetzkoga kojem je najvažnije bilo okupiti sva djela na jedno mjesto. Veronino rješenje je bilo pronaći sredinu između jednostavnosti i praktičnosti. Osim toga, ukazivala je i na probleme s katalogiziranjem anonimnih djela gdje se zauzela za korištenje sigurnije i jednostavnije metode koja zagovara korištenje prve riječi u naslovu kao redalicu. U svojim priručnicima, nadalje, predstavlja glavni problem katalogiziranja anonimnih djela – nacionalne jezike. Iako se većina država pridržavala istih pravila, ona se moraju prilagoditi različitim jezicima. Veronina načela većinom su elastična, tj. mogu se promijeniti i oblikovati prema potrebama knjižnice, dok su još uvijek okrenuta najviše prema korisniku. Zbog svega navedenog, zaključuje se da je Eva Verona svojim znanstvenim i stručnim radom doprinijela sustavnom razvoju knjižničarstva u Hrvatskoj.

5. LITERATURA

1. Bjelovarsko bilogorska Županija. URL: http://bbz.hr/pravne-osobe/detaljnije/ustanove-kulture (pristup: 7.9.2019.)
2. Centar za cjeloživotno obrazovanje: Tehničko veleučilište u Zagrebu. URL: http://cjelozivotno.tvz.hr/cjelozivotno-ucenje/ (pristup: 14.9.2019.)
3. Digitalne zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. URL: https://digitalna.nsk.hr/pb/?object=list&mrf%5B10206%5D%5B549269%5D=a (pristup: 13.9.2019.)
4. Horvat, A. (2005) Eva Verona: jedna knjižničarska karijera. U: Horvat, A., ur., O katalogu: izbor iz radova. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu : Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za informacijske znanosti, str. 14-19.
5. Blažević, D. i Horvat, A. (2005) Eva Verona: jedna knjižničarska karijera. U: Horvat, A., ur., O katalogu: izbor iz radova. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu : Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za informacijske znanosti, str. 478-492.
6. Hrvatska enciklopedija (1999) Čitaonica. URL: http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=13430 (pristup: 11.9.2019.)
7. Hrvatska enciklopedija (1999) Eva Verona. URL: http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=64355 (pristup: 8.9.2019.)
8. Hrvatska enciklopedija (1999) Humanizam. URL: http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=26662 (pristup: 31.8.2019.)
9. Hrvatska enciklopedija (1999) IFLA. URL: http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=26951 (pristup: 13.9.2019.)
10. Hrvatska enciklopedija (1999) Knjižnica. URL: http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=32130 (pristup: 11.9.2019.)
11. Hrvatska enciklopedija (1999) Matko Rojnić. URL: http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=53245 (pristup: 13.9.2019.)
12. Hrvatska enciklopedija (1999) Neoapsolutizam. URL: http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=43365 (pristup: 12.9.2019.)
13. Hrvatska enciklopedija (1999) Prosvjetiteljstvo. URL: http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50722 (pristup: 10.9.2019.)

14. Hrvatska enciklopedija (1999) Vjesnik bibliotekara Hrvatske. URL: http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=64987 (pristup: 14.9.2019.)
15. Hrvatsko knjižničarsko društvo. URL: http://www.hkdrustvo.hr/vbh/ (pristup: 13.9.2019.)
16. Hrvatsko knjižničarsko društvo. URL: https://www.hkdrustvo.hr/clanovi/alib/datoteke/file/izlozba.pdf (pristup: 8.9.2019.)
17. Hrvatsko knjižničarsko društvo. URL: https://www.hkdrustvo.hr/hr/o_nama/nagrade/ (pristup: 8.9.2019.)
18. Hrvatsko knjižničarsko društvo. URL: https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/about (pristup: 14.9.2019.)
19. Katalog Knjižnica grada Zagreba. URL: https://katalog.kgz.hr/pagesresults/bibliografskiZapis.aspx?selectedId=7000622&currentPage=1&searchById=30&sort=0&spid0=30&spv0=teorija+%3A+praksa (pristup: 16.9.2019.)
20. Knjižnica.hr: portal narodnih knjižnica. URL: https://www.knjiznica.hr/knjiznice/?id=241 (pristup: 7.9.2019.)
21. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. URL: http://db.nsk.hr/HeritageDetails.aspx?id=665 (pristup: 31.8.2019.)
22. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. URL: http://www.nsk.hr/povijesni-pregled/ (pristup: 13.9.2019.)
23. „Nikola Tesla“: Nacionalni portal za učenje na daljinu. URL: https://tesla.carnet.hr/mod/book/view.php?id=5603&chapterid=1026 (pristup: 14.9.2019.)
24. Njuškalo.hr. URL: https://www.njuskalo.hr/strucna-literatura/verona-pravilnik-prirucnik-izradbu-abecednih-kataloga-oglas-16280370 (pristup: 14.9,2019.)
25. Pejić, I. (2000) Narodne knjižnice na kraju 20. stoljeća: stanje i novi ustrojbeni oblici mreže knjižnica u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji. Bjelovar: HPKZ ogranak Bjelovar : Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar.
26. Stare hrvatske novine: portal digitaliziranih novina. URL: http://dnc.nsk.hr/Newspapers/LibraryTitle.aspx?id=EC4BD886-2F50-4747-8582-29436F789DE4 (pristup: 11.9.2019.)
27. Stipanov, J. (2015) Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj: od početaka do današnjih dana. Zagreb: Školska knjiga.
28. Šapro-Ficović, M. (2012) Život knjižnica pod granatama. Vijenac, 20(487). URL: http://www.matica.hr/vijenac/487/zivot-knjiznica-pod-granatama-18752/ (pristup: 14.9.2019.)

29. The Economist. URL: https://www.economist.com/node/21714341/all-comments?page=6 (pristup: 14.9.2019.)
30. Verona, E. (1971) Abecedni katalog u teoriji i praksi. 2. prerađeno izdanje. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo.
31. Verona, E. (1950) Anonimna djela u abecednim katalozima. U: Horvat, A., ur. O katalogu: izbor iz radova. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu : Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za informacijske znanosti, str. 26-60.
32. Verona, E. (1986) Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga: prvi dio: odrednice i redalice. 2. izmijenjeno izdanje. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo.
33. Verona, E. (1976) Univerzalna bibliografska kontrola i međunarodno ujednačavanje kataložnih postupaka. *Informatologia Yugoslavica,* 8(1/4), str. 1-28.
34. Wikipedija (2003) Horvatska domovina. URL: https://hr.wikipedia.org/wiki/Horvatska_domovina (pristup: 11.9.2019.)

6. PRILOZI

6.1. Popis slika

1. Naslovna strana kataloga knjižnice *Zriniane*; izvor: URL: http://db.nsk.hr/HeritageDetails.aspx?id=665 (pristup: 31.8.2019.)
2. Prvi broj *Kraljskog Dalmatina*; izvor: URL: http://dnc.nsk.hr/Newspapers/LibraryTitle.aspx?id=EC4BD886-2F50-4747-8582-29436F789DE4# (pristup: 11.9.2019.)
3. Objava u *Kraljskom Dalmatinu* o osnivanju prve čitaonice u Zadru 1807. g.; izvor: URL: http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=13430 (pristup: 11.9.2019.)
4. Pjesma *Horvatska domovina* na naslovnoj stranici desetog broja *Danice;* izvor: URL: https://hr.wikipedia.org/wiki/Horvatska_domovina (pristup: 11.9.2019.)
5. Stranica iz *Misala po rimskom dvoru;* izvor: URL: https://digitalna.nsk.hr/pb/?object=list&mrf%5B10206%5D%5B549269%5D=a (pristup: 13.9.2019.)
6. Cjeloživotno učenje; izvor: URL: https://www.economist.com/node/21714341/all-comments?page=6 (pristup: 14.9.2019.)
7. Eva Verona; izvor: URL: http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=64355 (pristup: 8.9.2019.)

8. Nagrada *Eva Verona;* izvor: URL: https://www.hkdrustvo.hr/clanovi/alib/datoteke/file/izlozba.pdf (pristup: 8.9.2019.)
9. „Crvena Verona“; izvor: URL: https://www.njuskalo.hr/strucna-literatura/verona-pravilnik-prirucnik-izradbu-abecednih-kataloga-oglas-16280370 (pristup: 14.9.2019.)
10. „Plava Verona“ “; izvor: URL: https://www.njuskalo.hr/strucna-literatura/verona-pravilnik-prirucnik-izradbu-abecednih-kataloga-oglas-16280370 (pristup: 14.9.2019.)
11. Naslovnica *Vjesnika bibliotekara Hrvatske*; izvor: URL: http://www.hkdrustvo.hr/vbh/ (pristup: 13.9.2019.)
12. Naslovna stranica *Abecednog kataloga u teoriji i praksi*; izvor: URL: https://katalog.kgz.hr/pagesresults/bibliografskiZapis.aspx?selectedId=7000622&currentPage=1&searchById=30&sort=0&spid0=30&spv0=teorija+%3A+praksa (pristup: 16.9.2019.)

7.2. Popis grafikona

1. Prostor svih narodnih knjižnica u BBŽ-u na kraju 1998. g. / Standardi za narodne knjižnice; izvor: Pejić, I. (2000) Narodne knjižnice na kraju 20. stoljeća: stanje i novi ustrojbeni oblici mreže knjižnica u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji. Bjelovar: HPKZ ogranak Bjelovar : Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar.
2. Zbirka knjiga u svim narodnim knjižnicama BBŽ-a na kraju 1998. g. / Standardi za narodne knjižnice: izvor: Pejić, I. (2000) Narodne knjižnice na kraju 20. stoljeća: stanje i novi ustrojbeni oblici mreže knjižnica u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji. Bjelovar: HPKZ ogranak Bjelovar : Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar.